

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА
ПОЛІТЕХНІКА»

ПАТОПСИХОЛОГІЯ

*Методичні вказівки до вивчення дисципліни
для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія*

Житомир 2023

Патопсихологія : методичні вказівки до вивчення дисципліни
для здобувачів ВО спеціальності 053 Психологія /Комар Т.В. –
Житомир: ДУ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА», 2023. – с.

Укладачі: Комар Т.В., д. психол. наук, проф.

Відповідальний за випуск: Комар Т.В., д. психол. наук, проф.

Вступ

Метою дисципліни «Патопсихологія» є розширення теоретичних уявлень про механізми виникнення, функціонування та розвитку патологічних станів психіки; формування навичок застосування методів патопсихологічного дослідження, проведення патопсихологічної діагностики, складання патопсихологічного висновку, диференціації психологічних феноменів та психопатологічних синдромів; розширення наукових уявлень про принципи та основні напрями патопсихологічних досліджень.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є: - вивчення особливостей виникнення та протікання відхилень у психічному розвитку людини; - оволодіння навичками планування патопсихологічного дослідження, обробки й інтерпретації результатів; - ознайомлення з формами та механізмами порушень окремих психічних процесів, свідомості та самосвідомості; - розробка заходів з психотерапії з урахуванням особливостей реабілітації особистості.

Методологія вивчення навчальної дисципліни «Патопсихологія» будується на взаємозв'язку теоретичних концепцій та тих практичних навичок, яких набувають студенти за результатами лекційних, практичних занять та самостійної роботи.

Відповідно до Стандарту вищої освіти України (перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 «Психологія»), змісту освітньо-професійної програми, опанування навчальної дисципліни «Патопсихологія» забезпечуватиме формування інтегральної компетентності: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов; та таких загальних (ЗК) та спеціальних компетентностей (СК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних програмних результатів навчання за спеціальністю 053 «Психологія»:

РН5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

РН7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних

результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

РН8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

1. Програма навчальної дисципліни

1.1. Анотація лекційного курсу (денна форма навчання)

Тема 1. Патопсихологія як наука. Загальне поняття про патопсихологію, її завдання та значення. Поняття про психічну патологію. Зв'язок патопсихології з іншими галузями наукового знання та практики. Принципи патопсихологічних досліджень. Історія розвитку поглядів на психічну патологію та її лікування. Історія розвитку патопсихології. Історія розвитку поглядів на патопсихологію та її лікування в Україні.

Становлення вітчизняної патопсихології. Важкі психічні порушення та їх лікування. Загальне уявлення про найбільш поширені психічні захворювання.

Тема 2. Напрямки діяльності патопсихолога. Діагностична діяльність. Експертна діяльність. Терапевтична діяльність.

Тема 3. Проблеми психічної норми та патології. Розвиток уявлень про норму. Критерії відхилень від норми. Проблема станів між нормою та патологією.

Тема 4. Патопсихологічне дослідження та принципи його побудови. Загальне поняття про патопсихологію, її значення та завдання. Поняття про психічну патологію. Зв'язок психопатології з іншими галузями наукового знання та практики. Історія розвитку патопсихології як науки.

Тема 5. Методи патопсихологічного дослідження. Емпіричні методи дослідження. Організаційні методи дослідження. Спостереження. Патопсихологічний експеримент

Тема 6. Експериментальні методи патопсихології. Патопсихологічний експеримент. Навчаючий експеримент. Принципи аналізу та інтерпретації даних

Тема 7. Порушення свідомості. Свідомість та самосвідомість. Виключення та потьмарення свідомості. Стани виключення свідомості: кома, сопор, оглушеність, непритомність, абсанс. Стани потьмарення свідомості: делірій, онейроїд, агенція, сутінковий стан свідомості, сноходіння. Методика робіт із пацієнтами з розладами свідомості. Методики для дослідження свідомості та її розладів.

Тема 8. Порушення особистості. Поняття особистості. Види розладів особистості. Шизоїдний розлад. Параноїдальний розлад. Обсесивно-компульсивний розлад. Істеричний розлад. Антисоціальний розлад. Пасивно-агресивний розлад. Методи роботи із особистостями з розладами особистості. Діагностика особистості. Патопсихологічні методики дослідження особистості.

Тема 9. Порушення сприймання. Відчуття та приймання як психічні процеси. Порушення відчуттів: анестезія, гіпоестезія, гіперестезія, парестезія. Порушення сприймання: ілюзії, галюцинації, ейдетизм, сенестопатія, соматоагнозія, дереалізаційні розлади, деперсоналізація, порушення сприймання часу. Методики для дослідження сприймання. Особливості роботи з особистостями із розладами сприймання.

Тема 10. Порушення пам'яті та мислення. Патологічне посилення пам'яті – гіпермнезія. Патологічне ослаблення пам'яті – гіпомнезія. Утрата пам'яті – амнезія (репродукційна, фіксаційна, ретроградна, антероградна, лакуарна, тотальна, афектогенна, прогресуюча). Парамнезії: псевдоремінісценції, конфабуляції, криптомнезії, екмнезії та дизмнезії. Особливості розладів пам'яті при різних захворюваннях. Психофізіологічні та нейропсихологічні основи розладів пам'яті. Методи виявлення розладів пам'яті. Порушення мислення за темпом (сповільнення, зупинка, прискорення), за логічним зв'язком (деталізація, персеверація, паралогічне мислення, резонерство, аутичне, символічне, аморфне, розірваність, незв'язність (інкогерентність), ментизм). Нав'язливі ідеї (хворобливого міркування, нав'язливий рахунок, нав'язливі спогади тощо). Надцінні ідеї (винаходу та відкриття, ревнощів, сутяжництва, іпохондричні тощо). Маячні ідеї (стосунку, переслідування, отруєння, впливу, шкоди, ревнощів, величності, самоприниження, самозвинувачення, іпохондричні, релігійні тощо). Індуковані маячні ідеї. Первинні маячні ідеї (інтерпретативні), вторинні маячні ідеї (почуттєві).

Тема 11. Порушення розумової працездатності. Вольові розлади: абулія, гіпобулія, гіпербулія, парабулії. Розлади потягів: посилення, послаблення, збчення інстинктів. Компульсивні потяги (дромоманія, дипсоманія, наркоманія, піроманія, міфоманія, ігрова залежність (гемблінг), інтернет-залежність). Обсесивні потяги. Амбітендентність. Психомоторні розлади: збудження, ступор, паракінезії (парамімії, манерність, стереотипії, ехо-симптоми). Розлади уваги: підвишене відволікання, підвишена прикутість, підвишена виснажливність. Методи виявлення порушень ефекторної сфери та уваги.

Тема 12. Патопсихологічні прояви у дитячому та підлітковому віці. Психологічні особливості та порушення у період новонародженості, немовляти і раннього дитинства. Психологічні особливості та типові порушення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Психічні розлади у підлітків.

Тема 13. Патопсихологічні прояви в юнацькому, дорослому віці та у старості. Психічні розлади у юнацькому віці, їх діагностика та корекція. Психічні розлади у період дорослості. Психологічні особливості та типові порушення у період похилого віку та старості.

Тема 14. Патопсихологічна семіотика при різного роду узалежненнях. Психологічні особливості різного роду узалежнень. Наркоманія. Алкоголізм. Ігроманія. Психокорекційна робота з узалежненими.

Тема 15. Психологічна допомога при розладах психічного розвитку. Сучасні методи психологічної корекції та консультування. Зміна соціальної ситуації розвитку дитини як один із методів психологічної корекції. Спеціалі школи для дітей з відхиленнями у психофізичному розвитку та поведінці.

Тема 16. Арт-терапія як форма терапевтичної діяльності. Корекційні можливості арт-терапії. Основні механізми арт-терапії. Форми арт-терапії.

1.2. Зміст практичних занять (денна форма навчання)

Практичне заняття з патопсихології – форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань. Заняття проводиться з студентами, кількість яких не перевищує половини академічної групи. Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі - тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різної складності для розв'язування їх студентами на занятті. Вказані методичні засоби готуються викладачем, якому доручено проведення практичних занять, за погодженням з лектором даної навчальної дисципліни.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Основною метою практичного заняття є поточна перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу по окремих темах дисципліни, які виносяться на ці заняття. На практичні заняття виносяться не всі, а найважливіші та найскладніші питання дисципліни.

Решту питань студенти опрацьовують самостійно. При підготовці до практичних занять потрібно передусім прочитати конспект лекцій з відповідних тем, вивчати понятійний апарат і осягнути логіку навчального матеріалу. Доцільно скористатися методичними порадами до відповідної теми і літературними джерелами, рекомендованими з кожної теми.

При плануванні деяких практичних для більш глибокого засвоєння студентами програмного матеріалу, для того, щоб допомогти їм сконцентрувати свою увагу на найважливіших вузлових питаннях теми, викладач може запропонувати систему підпитань (іноді це трапляється в групах з слабшим контингентом).

Для того, щоб перевірити ступінь своєї готовності до практичних, студентам слід звернути увагу на питання для самоконтролю.

Студентам потрібно пам'ятати, що підготовка – до практичної починається вже на лекції – тому тези лекції, яка конспектується студентами, повинні записуватись не механічно, а усвідомлено, осмислено з урахуванням того, що на семінарі окремі тези мають перерости в розгорнуті виступи, можливо, і дискусійного характеру.

Звичайно, готуючись до практичних, потрібно опрацювати певну літературу. Під час виступу на семінарі студентам надається можливість користуватися своїми записами, але не читати їх, а саме “заглядати” в зошит з метою пригадування послідовності викладу думок, можливого більш чіткого викладу окремих фактів.

Такий самий підхід практикується щодо виступу студентів з рефератами – вони не зачитуються, а на протязі 5-8 хвилин передається основний зміст найбільш важливих проблем, які студент висвітлює в рефераті.

Студенти мають виховати в собі звичку уважно слухати виступаючого на семінарі. Цьому сприяє система питань, які студенти задають виступаючому після того, як він закінчив виступ. В питаннях може звучати прохання конкретизувати якість положення уточнити, доповнити його, навести приклад. Такий елемент в проведенні семінару, звичайно, спонукає всіх студентів систематично готуватись до семінару і бути уважним на занятті.

Всі питання, які обговорюються, повинні мати професійну спрямованість, тобто в відповідях мають звучати не загальні теоретичні положення основ дефектології, а студенти мають продумати, яким чином в їхній подальшій роботі вони зможуть застосувати свої знання з основ дефектології.

Рекомендації при роботі з текстом.

При роботі з текстом необхідно враховувати:

- не переписуйте цілі речення чи абзаци, краще виписуйте ключові думки, ідеї;
- звертайте обов'язкову увагу на так звані слова – сигнали – «отже», «таким чином» та інші, які вживаються з метою акцентувати увагу на чомусь важливому;
- уважно ознайомтеся з висновками автора;
- відразу після прочитаного перевірте, що ви запам'ятали і відобразіть ключові думки, факти, власні оцінки у вигляді послідовної схеми.

Одним із шляхів запам'ятовування та засвоєння матеріалу є ведення записів прочитаного. Основні форми записів – план, виписки, тези, анотація, резюме та конспект. Конспектувати необхідно цілеспрямовано, заздалегідь уявляючи, які положення роботи мають найбільш важливе значення. Дуже важливо робити лаконічні записи, виділяючи і записуючи тільки найсуттєвіше, опускаючи другорядні аргументи, деталі. Дуже роздутий конспект дає мало користі.

Важливе значення має продумане оформлення конспектів, їх акуратне ведення. Записи доцільно вести в загальному зошиті, сторінки нумерувати, щоб швидко знайти потрібний матеріал.

Конспект не повинен бути суцільним текстом. Необхідно поділити конспект відповідно до логічного плану книги, її структури. Оформлення конспекту має бути чітким, наочним, забезпечувати зручність у користуванні ним.

За характером оформлення конспекти поділяються на три види: текстуальний, вільний, змішаний. Під час конспектування джерел з навчальною метою краще користуватися вільним або змішаним конспектом. У вільному конспекті викладання змісту ведеться своїми словами, але не виключається використання і авторських фраз, висловів, текстуальних записів. Складаючи вільний конспект, не бажано відступати від авторського плану книги або статті. Помилки припускають ті студенти, які складають конспект відповідно до плану семінару, відступаючи від логічної структури джерела. Вільний конспект надає змогу краще усвідомлювати і закріплювати в пам'яті прочитане. Змішаний конспект поєднує позитивну якість не тільки вільного конспекту, але і інших видів запису. У змішаному конспекті допускаються записи і у вигляді плану, цитат, виписок та схем, складених на авторському матеріалі.

Таким чином, запис прочитаного, в якій формі він би не проводився – результат великої самостійної творчої праці з вивчення та засвоєння джерела, важливий етап самостійної роботи.

Отже, правильна підготовка організації самостійної роботи є важливим чинником підвищення ефективності і якості набуття теоретичних знань.

Одне з найскладніших завдань, яке має виконати студент – підготовка доповіді. Доповідь (повідомлення), яку планується виголосити на практичному занятті, має відповідати таким вимогам:

- методологічно правильно і повно розкрити зміст вибраного питання;

- показати самостійну роботу над джерелами та літературою;

- продемонструвати вміння чітко планувати те, що вивчається та зрозуміло формулювати головні питання виступу;

Для студента – доповідача особливого значення набувають три фактори: володіння матеріалом, володіння собою, володіння аудиторією.

Вимоги та рекомендації до написання індивідуальних творчих робіт.

Індивідуальне творче завдання – одна із форм самостійного опанування студентом певних знань. Для його підготовки підбирається спеціальна література, робляться виписки, які згодом komponують відповідно до поставлених завдань. Кінцевий результат написання творчого завдання – оприлюднення його результатів.

Реферат - це вид індивідуальних завдань, який передбачає вирішення конкретних практичних навчальних задач з використанням відомого, а також самостійно вивченого теоретичного матеріалу. Складником такої роботи можуть бути програмні продукти та графічний матеріал, який виконується відповідно до чинних нормативних вимог та із застосуванням комп'ютерної графіки.

Написання студентами рефератів безумовно є обов'язковою формою самостійної роботи. В процесі підготовки рефератів або самостійних завдань студенти отримують практичні навички самостійної роботи з літературою, вміння робити висновки й узагальнення різних точок зору на події та явища, висловлювати свої погляди на існуючі проблеми. У процесі роботи над рефератом слід виділити декілька етапів: вибір теми та пошук необхідної літератури, вивчення зібраних матеріалів, написання реферату і захист його на практичній чи в індивідуальній співбесіді з викладачем. Після вибору та осмислення теми, яка зацікавила студента, необхідно отримати консультацію у викладача щодо складення попереднього плану й тематичної літератури. Ознайомлення з літературою є дуже відповідальним етапом роботи над рефератом, оскільки сьогодні існує чимала кількість публікацій та різноманітних досліджень, спектр яких

коливається від заідеологізованих робіт радянського періоду до занадто радикальних, псевдонаукових праць сьогодення. Тому спроба об'єктивно осмислити різні погляди вимагає критичного ставлення до джерел, глибокої розумової праці.

Після опрацювання літературного матеріалу, складається план, що включає два-три питання, які розкривають основний зміст теми. Найважливіші вимоги до реферату - змістовність, логічна послідовність, органічний зв'язок викладу окремих питань. Після розкриття кожного питання плану обов'язково робляться висновки, а після розгляду всієї теми робиться ґрунтовний загальний висновок. Всі теоретичні положення і висновки зроблені в рефераті, повинні бути аргументовані з посиланнями на першоджерела. Наприкінці реферату подається список використаної літератури в алфавітному порядку. Обсяг реферату 20-25 друкованих сторінок, 30-35 рукописних сторінок. На титульній сторінці вказують назву навчального закладу, факультет, курс, група, прізвище, ім'я та по-батькові студента, тему роботи, прізвище й ініціали викладача, який керує її виконанням. На наступній сторінці розміщується план. Сторінки обов'язково нумеруються.

Реферат пишуть або друкують розміром шрифту 14 пунктів з одного боку аркушу паперу стандарту А4 через 1,5 міжрядкових інтервали та нумерують, залишаючи поля таких розмірів: лівий - 30 мм, правий - 10 мм, верхній та нижній - по 20 мм.

Відлік сторінок починають з титульного аркуша. Проте титульний аркуш і аркуш «зміст» не нумерують, а починають із третього аркуша – «Вступ» - у нижньому правому куті із цифри «3».

У вступі зазначають актуальність теми, особисте ставлення до обраної проблеми, хронологічні та територіальні межі дослідження.

Потім дають аналіз використаної літератури, вказуючи внесок кожного автора у розкриття проблеми. І, нарешті, - визначають мету та завдання роботи.

Кожен розділ, як правило, є розкриттям суті одного із завдань, який завершується висновком. Можна використовувати ілюстрації.

У висновках підводять загальні підсумки роботи.

Обов'язковою умовою для написання творчого завдання є текстові посилання на використану літературу. У кінці речення ставлять квадратні дужки, в яких зазначають порядковий номер появи в тексті джерела і сторінку, з якої зроблено пряме цитування тексту чи просто передача суті матеріалу, наприклад [2, с.25].

Список використаної літератури складають в міру появи посилань у тексті. При цьому зазначають загальну кількість сторінок книги чи статті.

Роботи, які виконані не самостійно, а також такі, що не можуть бути оцінені позитивно, переписуються з урахуванням зауваження викладача.

Висока оцінка за виконання творчого завдання залежить від дотримання усіх вище перелічених вимог та успішного захисту. При цьому особливо враховується вільне володіння матеріалом, вміння аргументовано обстоювати свою думку та зацікавити аудиторію.

Критерії системи оцінювання якості навчання включають три основні компоненти:

Рівень знань:

- глибина і міцність знань;
- рівень мислення;
- вміння систематизувати знання по окремих темах;
- вміння складати розгорнутий план відповіді;
- давати точні формулювання;
- правильно користуватися поняттєвим апаратом;
- культура відповіді (грамотність, логічність і послідовність

викладу);

- навички і прийоми виконання практичних завдань.

Навички самостійної роботи:

- вміння пошуку необхідної літератури;
- орієнтація в потоці інформації щодо предмету;
- навички ведення записів (складання простого і розгорнутого плану, конспекту, реферату, виступу, а також навички науково-пошукової роботи).

Уміння застосувати знання на практиці:

- реалізація на практичних заняттях.

Контрольні заходи включають поточний і підсумковий контроль знань студентів. Поточний контроль є органічною частиною навчального процесу і проводиться під час практичних занять.

Оцінка роботи студента за кредитно-модульною системою.

Оцінка роботи на практичних заняттях проводиться за результатами захисту практичної роботи, виконаної студентом на занятті.

Студенти на практичних заняттях, отримують за усні відповіді та захист практичних робіт оцінку: “відмінно”, “добре”, “задовільно” та “незадовільно”.

Студенти, отримують за виконання домашнього завдання (при наявності його відповідного оформлення) оцінку: “відмінно”, “добре”, “задовільно” та “незадовільно” (при невідповідності темі завдання чи його змісту).

2. Самостійна робота студентів

2.1. Загальні відомості

Самостійна робота студента (СРС) – невід’ємна складова підготовки фахівців в університеті. СРС є однією з форм оволодіння навчальним матеріалом поза межами обов’язкових навчальних занять. Її спрямовано на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час вивчення предмету, їх поглиблення, набуття і удосконалення практичних навичок та умінь.

Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування умінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток морально-вольових зусиль;
- формування в студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань як необхідної умови професійного становлення.

Завдання самостійної роботи студентів:

- навчання студентів самостійно працювати з різними джерелами інформації;
- творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу;
- формування навичок щоденної навчальної самостійної роботи.

Організація самостійної роботи студентів. Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни визначається її навчальною та робочою навчальною програмою. На самостійну роботу виносяться: частина теоретичного матеріалу, не складного за змістом; окремі практичні роботи, що не потребують безпосереднього керівництва викладача.

СРС забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни:

- основна література (підручник, конспект лекцій, навчальні та методичні посібники);
- додаткова література (наукова, фахова, монографічна, періодична);
- методичні матеріали (методичні вказівки щодо виконання самостійної роботи студентів).

Організація самостійної роботи студента спрямовується на **оволодіння вміннями та навичками:**

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- роботи з навчальною, навчально-методичною, науково-популярною та науковою літературою;
- конспектування літературних джерел;

- роботи з довідковою літературою;
- опрацювання статистичної інформації;
- роботи на ПК, користування Інтернет;
- написання повідомлень, рефератів, доповідей з проблем дисципліни, підготовка фіксованих виступів;
- застосування набутих знань для розв'язання практичних завдань.

Самостійна робота з дисципліни «Основи клінічної психології» може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також у домашніх умовах. При використанні студентами складного обладнання чи устаткування, складних систем доступу до інформації передбачаються можливості отримання необхідної консультації або допомоги з боку викладача.

Види завдань для самостійної роботи. Індивідуальні завдання сприяють поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, закріпленню і узагальненню отриманих знань, формуванню вмінь використання знань для комплексного вирішення відповідних професійних завдань. Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з боку викладача. Наявність позитивних оцінок, отриманих студентом за виконання самостійних індивідуальних завдань, є необхідною умовою допущення до семестрового контролю з дисципліни.

Види завдань самостійної роботи:

- переробка інформації, отриманої безпосередньо на аудиторних навчальних заняттях;
- робота з відповідними підручниками та особистим конспектом лекцій;
- самостійне вивчення певних тем або питань, складання конспекту;
- робота з відповідною літературою;
- написання рефератів, повідомлень;
- творчі завдання (довідки, проекти, огляди тощо);
- підготовча робота до лабораторних та практичних занять;
- виконання індивідуальних завдань;
- підготовка письмових відповідей на проблемні питання.

Організація контрольних заходів самостійної роботи студентів. Критерії системи оцінювання якості навчання включають три основні компоненти:

1. Рівень знань:

- глибина і міцність знань;
- рівень мислення;

- уміння систематизувати знання по окремих темах;
- уміння складати розгорнутий план відповіді;
- уміння давати точні формулювання;
- уміння правильно користуватися поняттєвим апаратом;
- культура відповіді (грамотність, логічність і послідовність викладу);

- навички і прийоми виконання практичних завдань.

2. Навички самостійної роботи:

- уміння пошуку необхідної літератури;
- орієнтація в потоці інформації щодо предмета;
- навички ведення записів (складання простого і розгорнутого плану, конспекту, реферату, виступу, а також навички науково-пошукової роботи).

3. Уміння застосувати знання на практиці: реалізація на лабораторних заняттях.

Контрольні заходи включають поточний контроль знань студентів. Поточний контроль є органічною частиною навчального процесу і проводиться під час лекцій і лабораторних занять.

Форми поточного контролю:

- перевірка виконання завдань самостійної роботи в зошитах;
- перевірка знань та умінь на лабораторних заняттях;
- перевірка знань і вмінь шляхом використання інтерактивних технологій навчання.

Результати поточного контролю з самостійної роботи студента фіксуються в журналі навчальних занять академічної групи.

Оцінка самостійної роботи студента виставляється за результатами виконання домашнього завдання.

Студенти, отримують за виконання домашнього завдання (при наявності його відповідного оформлення) оцінку: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно» (при невідповідності темі завдання чи його змісту).

2.2. Практичні завдання для самостійного опрацювання

Задача 1

Обстежувана С. виконує методику «Виключення»: барабан, пістолет, парасолька, військовий кашкет.

Обстежувана виключає військовий кашкет; решта предметів – разом, тому що вони видають звуки, ними можна захищатися.

Запитання: за якою ознакою об'єднує обстежувані предмети і про що це свідчить?

Задача 2

Обстежуваний П. виконує методику «Виключення»: сокира, пила, штопор, шуруп.

Обстежуваний виключає сокиру, решта предметів – разом, тому що вони закручуються в дерево, мають різьбу.

Запитання: за якою ознакою об'єднує обстежуваний предмети і про що це свідчить?

Задача 3

Обстежуваний К. проводить класифікацію предметів. Виділяє такі групи: одяг, меблі, тварини, фрукти – до цієї групи додає частину домашніх тварин і посуд. Пояснює все це тим, що це все для їжі, воно їстівне, а посуд – для того, щоб зварити, приготувати їжу.

Запитання: за якими ознаками обстежуваний об'єднує групи предметів і про що це свідчить?

Задача 4

Обстежувана Я. при класифікації предметів виділила наступні групи:

- яйце, ложка, ніж;
- зошит, перо, олівець;
- нитки, шкарпетки, метр.

Пояснює це тим, що людина прийшла з роботи, поїла яйце з ложки, відрізала собі хліба, потім узяла зошит, перо та олівець.

Запитання: за якими ознаками обстежувана об'єднує групи предметів і про що це свідчить?

Задача 5

Обстежувана Р. прислів'я «Не все те золото, що блищить» пояснює так: «Це означає, що потрібно звертати увагу не на зовнішність, а на внутрішній світ. Але я повинна сказати, що з точки зору діалектики це не зовсім правильно, адже існує єдність форми та змісту. Отже, потрібно звертати увагу і на форму».

Запитання: яке порушення мислення можна констатувати, проаналізувавши відповідь обстежуваної?

Задача 6

При порівнянні предметів обстежуваний С. висловлює такі думки: «Річка – вона довга, вузька. Озеро – це еліпс, воно схоже на коло з точки зору геометрії».

Запитання: яке порушення мислення можна констатувати, проаналізувавши відповідь обстежуваної?

Задача 7

Обстежуваний К. пояснює схожість і різницю між двома поняттями: велосипед і машина. Пояснення: «Ці два слова з точки зору граматики є іменниками жіночого і чоловічого роду, вони рухаються, це механізми».

Запитання: яке порушення мислення можна констатувати, проаналізувавши відповідь обстежуваної?

Задача 8

Обстежуваний Л. порівнює два поняття: дощ і сніг. Пояснення: «Дощ і сніг – це предмети вологості, вирізняються переміщенням деяких речовин по відношенню до опуклості землі».

Запитання: яке порушення мислення можна констатувати, проаналізувавши відповідь обстежуваної?

Задача 9

Обстежуваний С. порівнює два поняття: ворона і літак. Пояснення: «Ворона – чорна, вона має дзьоб, літає; літак – металевий, білий, має крила».

Запитання: за якою ознакою порівнює поняття обстежуваний, про що це свідчить?

Задача 10

Обстежувана Р. класифікувала предмети, спираючись на однакові закінчення в словах. Так, до однієї групи вона зарахувала мак, жук; до іншої – лопата, лінійка, сливка. Решту предметів вона об'єднала за кольором.

Запитання: яке порушення мислення можна констатувати, проаналізувавши відповідь обстежуваної?

Задача 11

Обстежувана К. при класифікації предметів виділив наступні групи: дерев'яні предмети; металеві предмети (ліжко, літак, лопата); риби; живі предмети чоловічого і жіночого роду; неживі предмети.

Запитання: яке порушення мислення можна констатувати, проаналізувавши відповідь обстежуваної?

Задача 12

При класифікації предметів обстежувана Л. за допомогою експериментатора виділяє групи звірів, овочів, меблів. Потім до групи меблів додає предмети одягу і велосипед, пояснюючи це тим, що одяг має висіти в шафі, все це обстановка кімнати і велосипед часто доводиться тримати в кімнаті.

Запитання: яке порушення мислення можна констатувати, проаналізувавши відповідь обстежуваної?

Задача 13

При класифікації предметів (початок 2 етапу) обстежувана С. об'єднує в одну групу дерево, квіти, риби, метелика, ведмедя, лисицю. Пояснює це тим, що це ліс, під деревами ростуть квіти, на квітах сидять метелики, в лісі завжди багато різних звірів.

Запитання: яке порушення мислення можна констатувати, проаналізувавши відповідь обстежуваної?

Задача 14

При дослідженні особистісних властивостей за ММРІ в обстежуваного виявлено підвищення профілю особистості за основними клінічними шкалами: 1, 7, 8.

Запитання: про що це може свідчити?

Задача 15

При дослідженні особистісних властивостей за ММРІ в обстежуваної К. виявлено підвищення профілю особистості за основними клінічними шкалами: 4, 6, 8.

Запитання: про що це може свідчити?

Задача 16

Обстежуваний К. виконує методику «Виключення»: термометр, окуляри, годинник, вага. Обстежуваний виключає вагу, а решта предметів – разом, бо якщо людина короткозора, вона через окуляри буде дивитися на термометр і годинник.

Запитання: за якою ознакою обстежуваний об'єднує предмети, про що це свідчить?

Задача 17

Обстежуваний А. виконує методику «Виключення»: лампа газова, свічка, сонце, лампочка електрична. Обстежуваний виключає з переліку свічку, бо вона швидко згорає і коли потім заснеш, може все загорітися; решта предметів світять: надворі, в хаті, вони потрібні людям.

Запитання: за якою ознакою обстежуваний об'єднує предмети, про що це свідчить?

Задача 18

Обстежуваний Н. виконує методику «Виключення»: матрос, віз, машина, корабель. Обстежуваний виключає з переліку віз, решта предметів – разом, бо матрос може керувати машиною, кораблем.

Запитання: за якими ознаками обстежуваний об'єднує предмети, про що це свідчить?

Задача 19

При дослідженні пам'яті в обстежуваного Р. крива запам'ятовування має ламаний характер, тобто після п'ятиразового повторювання було названо 5, 6, 4, 5, 3 слова і одне слово з них зайве. При подальшому повторенні обстежуваний це зайве слово повторює весь час.

Запитання: про що це свідчить?

Задача 20

Обстежувана Р. описує сюжетну картину «Набридла»: «На цьому малюнку зображений хлопець, біля нього – дівчина. Хлопець палить, стоїть біля паркану. Дівчина схилила голівоньку – може вона болить? Трава зелененька, є відра, коромисло, дерева. Це село. Все, більше я нічого не може сказати, хіба що це літечко, бо хлопець і дівчина одягнені по-літньому».

Запитання: які порушення психічних функцій виявляються в даному випадку?

Задача 21

Обстежуваний С. при класифікації предметів виділив такі групи (другий етап роботи):

- люди, транспорт;
- рослини, тварини, посуд;
- вимірвальні прилади.

На початку третього етапу роботи обстежуваний до групи транспорт додає каstrулю, мотивуючи це тим, що вона теж зроблена з

металу, а метал добувають із землі; до групи рослин додає шафу і всі дерев'яні меблі, тому що це все – дерево.

Спроба експериментатора скоригувати помилки обстежуваного безрезультатна.

Запитання: яке порушення мислення виявляється в обстежуваного?

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ з дисципліни "Патопсихологія"

1. Патопсихологія як наука. Її завдання та зв'язки з іншими науками.
2. Патопсихологія шизофренії, її форми, типи перебігу, види дефекту.
3. Патопсихологічне дослідження, його методи і значення для клінічної практики.
4. Афективні розлади, їх різновиди. Патопсихологія афективного біполярного розладу.
5. Патопсихологічна характеристика розладів сприйняття.
6. Психопатологічні розлади при органічних ураженнях головного мозку.
7. Патопсихологічна характеристика розладів мислення.
8. Патопсихологічні особливості епілепсії.
9. Патопсихологічна характеристика розладів пам'яті.
10. Патопсихологія неврозів.
11. Патопсихологічна характеристика емоційних розладів.
12. Патопсихологія obsesивно-компульсивного розладу.
13. Патопсихологічна характеристика розладів вольової сфери.
14. Патопсихологія невротичних розладів, пов'язаних зі стресом.
15. Патопсихологічна характеристика розладів свідомості.
16. Патопсихологія дисоціативних (конверсійних) розладів.
17. Патопсихологічна характеристика розладів інтелекту.
18. Патопсихологія неврастенії.
19. Патопсихологічна характеристика розладів психомоторики (рухові розлади).
20. Акцентуації характеру особистості, їх класифікація, прояви.
21. Патопсихологічна характеристика розладів уваги.
22. Патопсихологія психопатій.
23. Патопсихологічні реєстр-синдроми.
24. Патопсихологія психічних розладів внаслідок вживання психоактивних речовин, загальна характеристика.

25. Експериментально-психологічне патопсихологічне дослідження, принципи його проведення.
26. Патопсихологія алкоголізму.
27. Історія розвитку патопсихології як науки.
28. Патопсихологія алкогольних психозів.
29. Патопсихологічна характеристика розладів особистості.
30. Патопсихологія наркоманій і токсикоманій.
31. Поведінкові та емоційні розлади, що виникають в дитячому і підлітковому віці.
32. Патопсихологія олігофреній.
33. Психопрофілактика і психогігієна.
34. Патопсихологія хронічних маячних розладів.
35. Інтерв'ювання як метод патопсихологічного дослідження.
36. Патопсихологія деменцій.
37. Види психіатричних експертиз і значення патопсихологічного дослідження при цьому.
38. Психосоматичні розлади.
39. Значення патопсихології для психіатричної клініки.
40. Патопсихологія соматоформних розладів.

3. Питання для самоконтролю

---

1. Поясніть предмет вивчення патопсихології, її завдання та значення.
2. Розкрийте суть психічної патології.
3. Поясніть зв'язок патопсихології з іншими науками.
4. Назвіть принципи патопсихологічних досліджень.
5. Вкажіть, яким фахівцям потрібні знання патопсихології.
6. Опишіть коротко історію розвитку поглядів на патологію та її лікування.
7. Коротко опишіть історію розвитку поглядів на патологію та її лікування в Україні та Росії.
8. Коротко опишіть найбільш поширені психічні захворювання.
9. Охарактеризуйте розлади відчуттів.
10. Охарактеризуйте розлади сприймання.
11. Охарактеризуйте розлади уваги.
12. Охарактеризуйте розлади мислення.
13. Охарактеризуйте розлади інтелекту.
14. Охарактеризуйте розлади мовлення.
15. Охарактеризуйте розлади емоційної сфери.
16. Охарактеризуйте розлади волі.
17. Охарактеризуйте розлади пам'яті.
18. Дайте загальну характеристику свідомості, ознак порушень свідомості та самосвідомості.
19. Дайте порівняльну характеристику основних розладів свідомості.
20. Охарактеризуйте основні розлади самосвідомості.
21. Поясніть суть порушення опосередкованості та ієрархії мотивів особистості.
22. Поясніть суть розладу особистості: порушення смислоутворення та підконтрольності поведінки.
23. Розкрийте суть девіантної поведінки та назвіть її основні види.
24. Розкрийте суть делінквентної поведінки.
25. Розкрийте суть адиктивної поведінки.
26. Розкрийте суть патохарактерологічного типу девіантної поведінки.
27. Розкрийте суть психопатологічного типу девіантної поведінки.
28. Розкрийте суть девіацій, обумовлених гіперздібностями людини.

29. Назвіть основні форми вияву девіантної поведінки.
30. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: агресія, аутоагресія (суїцидальна поведінка).
31. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: зловживання речовинами, які викликають стани зміненої психічної діяльності (алкоголізація, наркотизація, тютюнопаління...).
32. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: порушення харчової поведінки (переїдання, голодування).
33. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: аномалії сексуальної поведінки (девіації і перверзії).
34. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: надцінні психологічні захоплення («трудоголізм», гемблінг, колекціонування, «параноя здоров'я», фанатизм — релігійний, спортивний, музичний та ін.).
35. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: надцінні психопатологічні захоплення («філософістська інтоксикація», сутяжництво і кверулянтство, різновиди маній — клептоманія, дромоманія тощо).
36. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: характерологічні і патохарактерологічні реакції (емансипації, групування, опозиції та ін.).
37. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: комунікативні девіації (аутизм, гіперкомунікативність, конформізм, псевдологія, нарцисична поведінка).
38. Поясніть суть таких форм вияву девіантної поведінки: безморальна і аморальна поведінка, неестетична поведінка.
39. Опишіть психічні порушення періоду новонародженості, немовляти і раннього дитинства.
40. Опишіть психічні порушення дошкільного і молодшого шкільного віку.
41. Опишіть психічні порушення підліткового віку.
42. Опишіть психічні порушення осіб зрілого та похилого віку.
43. Поясніть принципи побудови патопсихологічного обстеження дітей.
44. Поясніть значення даних про порушення розвитку дитини в оптимізації навчально-виховного процесу.
45. Розкрийте особливості дослідження психічних процесів і станів у дітей.
46. Розкрийте особливості патопсихологічного обстеження дітей дошкільного віку.

47. Розкрийте особливості патопсихологічного обстеження психічних процесів дітей шкільного віку.

48. Дайте загальну характеристику методів дослідження відхилень в особистісному розвитку дітей.

49. Розкрийте мету та принципи консультативно-коригуючої роботи.

50. Розкрийте суть та специфіку застосування індивідуальної та групової психологічної корекції.

51. Опишіть види психокоригуючої допомоги при порушеннях розвитку.

52. Розкрийте суть та специфіку застосування психотерапії.

53. Поясніть суть та значення зміни соціальної ситуації розвитку дитини.

54. Поясніть суть та значення зміни системи різнобічного оцінювання як засобу психолого-педагогічної корекції особистісного розвитку підлітка.

55. Поясніть суть та значення оптимізації соціальної ситуації розвитку дитини шляхом диференціювання навчання.

56. Поясніть суть та значення ранньої професійної орієнтації як пошуку сфери самоствердження підлітка.

57. Розкрийте мету і завдання спеціальних навчальних закладів для дітей із відхиленнями у психофізичному розвитку та поведінці.

58. Поясніть суть функціонування відкритих спеціальних навчальних закладів для дітей із відхиленнями у розвитку.

59. Поясніть суть функціонування закритих спеціальних навчальних закладів для неповнолітніх із відхиленнями у поведінці.

60. Охарактеризуйте проблеми та перспективи організації спеціальних форм навчання й виховання дітей із відхиленнями у розвитку та поведінці.

61. Коротко охарактеризуйте основні моделі психічної патології у зарубіжній психології.

62. Поясніть суть затримки психічного розвитку.

63. Поясніть суть розумової відсталості (олігофренії).

64. Поясніть суть специфічних розладів здібностей дитини до навчання: дислексія, дисграфія, дискалькулія.

65. Охарактеризуйте особливості епілепсії.

66. Охарактеризуйте особливості раннього дитячого аутизму.

67. Розкрийте психологічну сутність психопатій.

68. Поясніть поняття психічної травми.

69. Опишіть причини виникнення відхилень в особистісному розвитку.

70. Опишіть структуру первинного і вторинного дефектів: частковий і загальний характер порушень психічного розвитку, порушення міжфункціональної взаємодії.

71. Доведіть наявність залежності дисгармонійного розвитку від порушень емоційної регуляції.

72. Опишіть психологічні особливості та внутрішньо особистісний конфлікт при неврозах.

73. Доведіть, що порушення взаємин дитини і дорослого є першоджерелом соціальної дезадаптації.

74. Опишіть новоутворення у структурі особистості дитини, які перешкоджають процесу соціалізації.

75. Розкрийте типологію соціально дезадаптованої поведінки.

76. Поясніть суть адиктивної і делінквентної поведінки як крайніх форм соціальної дезадаптації.

77. Поясніть причини виникнення асоціальних угруповань.

78. Поясніть специфіку вживання алкоголю і наркотиків у підлітковому віці.

79. Розкрийте роль неправильного сімейного виховання у виникненні адиктивної поведінки у підлітків.

80. Поясніть, яким чином відхилення у розвитку психіки дитини впливають на виникнення адиктивної поведінки.

81. Розкрийте суть особистісної схильності до адиктивної поведінки.

82. Опишіть динаміку зловживання психотропними речовинами у підлітковому віці.

83. Опишіть соціальну ситуацію розвитку дитини в алкогольній сім'ї.

84. Поясніть типи реакцій дітей на алкогольну ситуацію у сім'ї.

85. Як поводити себе з хворими, які страждають психічними захворюваннями?

4. Оцінювання знань студентів

4.1. Технології навчання

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних методів. Зокрема, лекції проводяться в основному словесними методами, а практичні заняття проводяться з використанням інформаційних технологій, практикумів і мають за мету – набуття студентами практичних навичок з клінічної психології.

4.2. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час лекційних та практичних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочим планом дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку. При цьому при виведенні остаточної оцінки враховуються результати поточного контролю.

4.3. Оцінювання результатів навчання студента у семестрі

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за *чотирибальною* шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих *позитивно* з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти змінюються залежно від структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт (табл. 4.1).

Таблиця 4.1 – Структурування дисципліни за видами робіт і ваговими коефіцієнтами (денна форма навчання)

Аудиторна робота							Самостійна робота		Семестровий контроль, залік За рейтингом
Практичні заняття №:							Реферат (ІЗ)		
1	2	3	4	5	6	7	1		

Оцінка, яка виставляється за практичні заняття, складається з таких елементів: знання теоретичного матеріалу з теми; вільне володіння студентом спеціальною термінологією і уміння професійно обґрунтувати прийняті конструктивні рішення; активна участь на лабораторному занятті (табл. 4.3).

Таблиця 4.3 – Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка за національною шкалою	Узагальнені показники критерію
1	2
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві-три несуттєві <i>похибки</i>
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних завдань; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. У відповіді дві-три <i>несуттєві помилки</i>
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури дисципліни, допускає неточності і <i>суттєві помилки</i> у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене питання. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді

Продовження таблиці 5.3

Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни
--------------	---

Пропущене практичне заняття студент зобов'язаний відпрацювати у встановлений викладачем термін, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичних занять у семестрі.

Підсумкова семестрова оцінка за національною шкалою та шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Співвідношення шкал оцінювання – вітчизняної та ЄКТС наведені у таблиці 4.4.

Залік виставляється при отриманні студентом з дисципліни від 3,00 до 5,00 балів. При цьому за вітчизняною шкалою ставиться «зараховано», а за шкалою ECTS – оцінка, що відповідає набраній студентом кількості балів.

Таблиця 4.4 – Співвідношення вітчизняної та європейської шкал оцінювання

Оцінка ЄКТС	Вітчизняна оцінка, критерії	
I	3	
A	5	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навиків
B	4	Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	4	Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатне для практичної діяльності за професією
E	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	2	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Література

---

1. Вебер Т. Травмафокус. Спеціалізований психотерапевтичний метод для роботи зі стресом, травмою та хронічним болем. Харків: Літера Нова, 2020. – 164 с.
2. Волінн М. Це почалося не з тебе. Як успадкована родинна травма формує нас і як розірвати це коло. – Х. : Віват, 2023. – 288 с.
3. Егер Е. І. Вибір: прийняти можливе. – К. : Книголав, 2022. – 400 с.
4. Оверчук В. А. Патопсихологія з основами психіатрії : навчальний посібник для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 053 «Психологія». Вінниця; Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2019. 382 с.
5. Колк ван дер Б. Тіло веде лік. Як лишити психотравму в минулому. – Х. : Віват, 2023. – 624 с.
6. Колосович О. С. Основи клінічної та патопсихології : навч. посіб. / О. С. Колосович, О. Г. Угрин ; Львів. держ. ун-т внутрішніх справ. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 382 с.
7. Комарек С. Тіло, душа та їхнє спасіння або Нариси про здоров'я, нездоров'я і психосоматику. Львів. – Апріорі, 2021. – 232 с.
8. Корб А. У пастці депресії. Як подолати тривожність і радіти життю. Київ, 2019. 216 с.
9. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології. — К.: Перун, 1996. — 463 с. 26. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки. — К., 2001. 10. Медична психологія [Текст]: [підручник : у 2 т.]. Вінниця : Нова Книга, 2020 .Т. 1 :Загальна медична психологія / [Г. Я. Пилягіна та ін.]; за ред. проф., дра мед.наук Г. Я. Пилягіної. 2020. 281 с.
11. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. – Київ, 2018. – 208 с.
12. Поліщук С. А. Методичний довідник з психодіагностики: навчальнометодичний посібник. Суми: Університетська книга, 2020. 442 с.
13. Чугунов В.В. Психопатологічна синдромологія: психотерапевтичні підходи : навчальний посібник. – Львів: Видавець Марченко Т.В., 2020. – 360 с.
14. Шкарлатюк К. І. Патопсихологія : навч. посіб. / Катерина Шкарлатюк. – Луцьк : ВежаДрук, 2022. – 155 с.
15. Masten, A. S., Lucke, C. M., Nelson, K. M., & Stallworthy, I. C. (2021). Resilience in development and psychopathology: Multisystem perspectives. *Annual Review of Clinical Psychology*, 17, 521–549.
16. Sapolsky Robert M. (2018) Behave: The Biology of Humans at Our Best and Worst. Vintage: Random House, 672 p.
17. Feder, A., Fred-Torres, S., Southwick, S. M., & Charney, D. S. (2019). The biology of human resilience: Opportunities for enhancing resilience across the life span. *Biological Psychiatry*, 86(6), 443–453.

Додаток А

Словник основних понять з дисципліни

А

Автоматичні думки (automatic thoughts) - неприємні думки, які виникають у людини, сприяючи виникненню або збереженню депресії, тривоги або інших видів психологічної дисфункції.

Агорафобія (agoraphobia) - фобія, при якій люди, які страждають нею, бояться покидати свій будинок і відвідувати громадські місця або потрапляти в ситуації, де, як вони вважають, можна відчути тривожні симптоми і виявитися не в змозі впоратися з ними або отримати допомогу.

Аксіальна комп'ютерна томографія (computerized axial tomography) - пошарове знімок мозку, що отримується в результаті накладення рентгенівських знімків з різних кутів.

Аксон (axon) - довге волокно, яке виступає з тіла нейрона.

Алкалоїд ріжків (ergot alkaloid) - природне з'єднання, з якого отримують ЛСД.

Алкоголізм (alcoholism) - патерн поведінки, коли людина постійно зловживає алкоголем або у неї виникає залежність від алкоголю.

Алкоголь (alcohol) - будь-який напій, що містить етиловий спирт, в тому числі пиво, вино і горілка.

Алкоголь дегідрогеназа (alcohol dehydrogenaza) - фермент, що руйнує алкоголь у шлунку, перш ніж він потрапить у кров.

Алкогольна депресія (delirium tremens) - сильна реакція стриманості, пережита деякими людьми, залежними від алкоголю; проявляється в психічній сплутаності, потьмарення свідомості і жахливими візуальними галюцинаціями. Також називається делірієм алкогольного відвикання.

Алкогольний (фетальний) синдром плода (fetal alcohol syndrome) - група проблем у дитини, включаючи знижений інтелектуальне функціонування, низька вага при народженні і неправильні риси обличчя і форму рук, обумовлених надмірним споживанням алкоголю матір'ю під час вагітності.

Алогія (alogia) - симптом шизофренії, коли у людини погіршуються мовні здібності та зміст промови стає неясним. Цей симптом називають також бідність мови.

Алпразолам (alprazolam) - транквілізатор з групи бензодіазепінів, ефективний при лікуванні тривожних станів. На ринку випускається з назвою Ксанакс.

Альтруїстичне самогубство (altruistic suicide) - самогубство, яке здійснюється людьми, навмисно приносять своє життя в жертву громадському благу.

Амбулаторне лікування (outpatient) - обстановка для лікування, в якій людина регулярно відвідує терапевта, але не залишається в лікарні.

Аменорея (amenorea) - відсутність менструальних циклів.

Амнезія (amnesia) - втрата пам'яті.

Амнестичні розлади (amnesic disorders) - органічні розлади, основний симптом яких - втрата пам'яті.

Аміназин (chlogpromazine) - ліки, що містить фенотіазін, як правило, використовуються для лікування шизофренії. На ринку продається під маркою Торазін.

Амніоцентез (amniocentesis) - пренатальна процедура, що застосовується, щоб протестувати амніотичну рідину, навколо плоду, з метою виявити можливі вроджені дефекти у ембріона.

Амфетамін (amphetamine) - психостимулятор.

Анаклітична депресія (anaclitic depression) - депресивна модель поведінки, яка виявляється у дуже маленьких дітей і викликана їх розлукою з матір'ю.

Аналоговий експеримент (analogue experiment) - метод дослідження, при якому експериментатор відтворює у досліджуваних в лабораторії поведінку, що нагадує патологію, а потім проводить з ними експерименти.

Анальна стадія (anal stage) - у психоаналітичної теорії – на протязі 18 місяців життя немовляти, коли центр задоволення у дитини зміщується до анусу.

Анестезія (anesthesia) - ослаблення або втрата відчуття дотику або болю.

Анксиолітики (anxiolytics) - ліки, що знижують тривогу.

Анулювання - захисний механізм Его, що полягає в тому, що людина несвідомо нейтралізує неприйнятне бажання або дію, виконуючи іншу дію.

Анонімні алкоголіки (Alcoholics Anonymous (AA)) - організація самопомоги, що надає підтримку і керівництво для людей, залежних від алкоголю і зловживають їм.

Антабус (дисульфірам) (antabuse (disulfiram)) - ліки, що викликають нудоту, блювоту, посилене серцебиття та запаморочення при одночасному вживанні з алкоголем. Його часто призначають людям, що намагаються утриматися від вживання алкоголю.

Антероградна амнезія (anterograde amnesia) - нездатність згадати нову інформацію, засвоєну людиною після події, що спровокувала амнезію.

Антиген (antigen) - сторонній агент, що вторгається в тіло, наприклад, бактерія або вірус.

Антидепресанти (antidepressant drugs) - психотропні ліки, що поліпшують настрій людей, що страждають депресією.

Антидепресанти другого покоління (second-generational antidepressants) - нові ліки антидепресанти, структурно відрізняються від трициклічних антидепресантів та інгібіторів моноаміноксидази.

Антипсихотичні ліки (antipsychotic drugs) - психотропні ліки, які допомагають зняти затьмарення свідомості, галюцинації та марення, які спостерігаються при психотичних розладах.

Антисоціальна розлад особистості (antisocial personality disorder) - розлад особистості, що характеризується загальним патерном неповаги та порушення прав інших людей.

Антитіла (antibodies) - речовини, що виробляються в організмі, які знаходять і знищують сторонні шкідливі агенти, наприклад, бактерії або віруси.

Апарат вакуумної ерекції (vacuum erection device) - нехірургічний пристрій, який можна застосовувати для отримання ерекції. Він складається з порожнього циліндра, який розташовується на пенісі і пов'язаного з ручним насосом.

Астма (asthma) - захворювання, що характеризується звуженням трахеї та бронхів, що приводить до нестачі дихання, кашлю, задишки і відчуття нестачі повітря.

Атрибуція (attribution) - пояснення певними причинами того, що навколо нас відбувається.

Аура (aura) - відчуття, що передуює мігрені і попереджає про її появу.

Аутистичний розлад (autistic disorder) - тривалий розлад, для якого характерні крайня нечуйність до інших людей, погані комунікаційні навички та повторювана, ригідна поведінка. Також відомий як аутизм.

Аутоеротична асфіксія (autoerotic asphyxia) - фатальна нестача кисню, що виникає, коли людина душить або стискає собі горло під час мастурбації.

Афект (affect) - переживання емоції чи настрою.

Афект притуплення (blunted affect) - симптом шизофренії, коли людина проявляє менше емоцій, ніж більшість людей.

Ацетилхолін (acetylcholine) - нейротрансмітер.

Б

Базові дані (baseline data) - первинний рівень реакції в тесті або в оціночній шкалі.

Базові ірраціональні припущення (basic irrational assumptions) - згідно Альберту Еллісу, помилкові і недоцільні переконання, властиві людям з різними психологічними проблемами.

Барбітурати (barbiturate) - група седативно-снودійних ліків, що викликають звикання, які використовуються для послаблення занепокоєння або для того, щоб людина заснула.

Барорецептори (baroreceptors) - чутливі нерви в кровоносних судинах, що відповідають за подачу в мозок сигналів про те, що тиск крові стає надто високим.

Батарея тестів (battery) - серія тестів, кожен з яких визначає область специфічних навичок.

Безнадія (hopelessness) - песимістичне уявлення про те, що існуючі в даний момент обставини, проблеми і настрої не змінять.

Безумовне позитивне ставлення (unconditional positive regard) - повне, сердечне прийняття людини, незалежно від того, що він або вона говорить, думає або відчуває; головний компонент в клієнт-центрованій терапії.

Безумовне реагування (unconditioned response) - природне автоматичне реагування, викликане безумовним стимулом.

Безумовний стимул (unconditioned stimulus) - стимул, який призводить до автоматичної, природної реакції.

Бензодіазепіни (Benzodiazepines) - найпоширеніша група заспокійливих засобів, до них, зокрема, відносяться Валиум (Valium) і Ксанакс (Xanax).

Безсоння (insomnia) - розлад сну, який найбільш часто зустрічається, коли людині буває важко заснути і підтримувати стан сну.

Бета-амілоїдний протеїн (beta-amyloid protein) - маленька молекула, що утворює кулясті відкладення, що називаються сенільними бляшками, які беруть участь у процесі старіння і пов'язані з хворобою Альцгеймера.

Біологічна модель (Biological model) - теоретичне уявлення про ключову роль біологічних процесів у поведінці людини.

Біологічний зворотний зв'язок (biofeedback) - лікувальна методика, при якій пацієнт отримує точну інформацію про те, як відбуваються основні фізіологічні реакції, і його навчають, як можна їх контролювати довільно.

Біологічна терапія (biological therapy) - використання фізичних і хімічних процедур, щоб допомогти людям подолати їх психологічні проблеми.

Біологічні тести (biological tests) - процедура, яку використовують, щоб викликати у людей паніку - шляхом інтенсивних фізичних вправ або виконання інших вимог у присутності дослідника або терапевта.

Біполярний (афективний) розлад (bipolar disorder) - розлад, що характеризується чергуванням або змішаними періодами манії і депресії.

Біполярний розлад I типу (bipolar I disorder) - вид біполярного розладу, при якому в людини відзначаються яскраво вираженою маніакальні і важкі депресивні епізоди.

Біполярний розлад II типу (bipolar disorder II) - вид біполярного розладу, при якому в людини відзначаються легкі маніакальні (гіпоманіакальні) і важкі депресивні епізоди.

Біхевіористична модель (behavioral model) - теоретичне уявлення, що приділяє головну увагу поведінці й тому, як вона засвоюється.

Біхевіористична терапія (behavioral therapy) - терапевтичний підхід, що ідентифікує поведінку, вирішуючи проблеми і змінює її. Також це лікування називається модифікацією поведінки.

Б-клітина (B-cell) - лімфоцит, що виробляє антитіла.

Блукаюча тривога (free-floating anxiety) - хронічне і постійне почуття тривоги, не пов'язане ні з якою конкретною загрозою.

В

Вагінізм (vaginismus) - стан, що характеризується мимовільним скороченням м'язів навколо зовнішньої третини вагіни під час заняття сексом, що перешкоджає проникненню пеніса.

Валідність (validity) - точність результатів тесту або дослідницької роботи; тобто та межа, до якого тест або дослідження в дійсності вимірює або показує те, що треба виміряти і показати.

Вегетативна нервова система (ВНС) (autonomic nervous system) - мережа нервових волокон, що з'єднують центральну нервову систему з усіма іншими органами.

Вентромедіальний гіпоталамус (ventromedial hypothalamus) - область гіпоталамуса, будучи активізованою, пригнічує відчуття голоду.

Візуально моторний гештальт-тест Бендера (Bender Visual-Motor Gestalt test) - нейропсихологічний тест, при проведенні якого досліджуваного просять скопіювати дев'ять простих геометричних фігур і потім відтворити ці фігури по пам'яті.

Візуальні галюцинації (visual hallucinations) - галюцинації, при яких людина відчуває смутні зорові сприйняття, бачить хмари або кольори, у неї виникають бачення не існуючих наяву людей, предметів або сцен.

Відновлювальна терапія (aftercare) - програма догляду і турботи в суспільстві.

Віндіго (windigo) - інтенсивний страх того, що кровожерливе чудовисько перетворить людину в канібала. Це розлад виявили серед індіанців племені алгонкінов.

Винен, але психічно хворий (guilty but mentally ill) - вердикт, який має на увазі, що злочинці винні у вчиненні злочину і страждають від психічної хвороби, яку потрібно буде лікувати під час їх ув'язнення.

Винагорода (reward) - стимул, що викликає приємні відчуття і заохочує конкретну поведінку.

Вибірка (sample) - група досліджуваних, що представляють більший прошарок населення, про який дослідник має намір зробити висновок.

Викликані потенціали (evoked potentials) - патерни реакції мозку, записані на електроенцефалограф, поки людина виконує завдання, наприклад дивиться на спалахуюче світло.

Вигадка (конфабуляція) (confabulation) - вигаданий опис досвіду людини, щоб заповнити прогалини в пам'яті.

Витіснення (undoing) - захисний механізм, за допомогою якого Его не дозволяє неприйнятним імпульсам проникати у свідомість.

Воскова гнучкість (waxy flexibility) - тип кататонії, при якій людина зберігає позу, в яку її помістив хтось інший.

Вторинна вигода (secondary gain) - згідно психодинамічної теорії, вигода, яка полягає в тому, що істеричні симптоми дають людині можливість відчувати добре ставлення з боку інших або уникнути неприємної діяльності.

Вторинні сигналізатори (second messengers) - хімічні зміни всередині нейрона, що відбуваються відразу ж після того, як нейрон отримує сигнал через нейротрансмітер, і до того, як він на цей сигнал прореагує.

Ваайеризм (voyeurism) - парафілія, при якій людина відчуває сильні і постійні сексуальні бажання або імпульси і потай спостерігає за нічого не підозрюючими людьми, як вони роздягаються або займаються сексом. Людина може діяти у відповідності з цими бажаннями.

_Г_

Галюцинація (hallucination) - представлення уявних видінь, звуків та інших сенсорних відчуттів, як якщо б вони були реальними.

Галюциногени (hallucinogens) - речовини, які в основному обумовлюють потужні зміни в сенсорному сприйнятті, в тому числі підсилюють сприйняття людини і призводять до ілюзій і галюцинацій.

Галлюциноз (hallucinosis) - форма інтоксикації, обумовлена галюциногенами, яка полягає в спотворенні сприйняття і галюцинаціях.

Генералізована амнезія (generalized amnesia) - втрата спогадів про події, що відбулися за короткий період часу, і про події, що відбулися до цього періоду.

Генералізований тривожний розлад (generalized anxiety disorder) - захворювання, що характеризується стійким і надмірним почуттям тривоги, а також занепокоєнням про безліч подій і дій.

Гештальт-терапія (gestalt therapy) - розроблений Фріцем Перлзом метод гуманістичної терапії, в якому клініцисти активно спонукають людей визнати і прийняти себе, використовуючи такі прийоми, як рольова гра і штучна фрустрація.

Гіпноз (hypnosis) - стан, схожий на сон, що характеризується високою сугестивністю; в цьому стані загіпнотизований може за вказівкою гіпнотизера робити незвичайні речі, відчувати незвичні відчуття, згадувати, здавалося б, забуті події і забувати те, що він зазвичай пам'ятає.

Гіпнотизм (hypnotism) - процедура, коли людину поміщають в психічний стан, що нагадує транс, при цьому вона стає вкрай навіюваною.

Гіпнотична амнезія (hypnotic amnesia) - втрата пам'яті, викликана гіпнотичним навіюванням.

Гіпнотична терапія (hypnotic therapy) - лікування, коли людина піддається гіпнозу і потім просять згадати про забуті події або виконати інші терапевтичні дії. Також називається гіпнотерапією.

Гіпоксіфілія (huroxurphilia) - патерн, при якому люди душать себе або просять партнерів душити їх, щоб посилити своє сексуальне задоволення.

Гіпоксія (apoxia) - ускладнення при пологах, коли дитині не вистачає кисню.

Гіпоманіакальні епізод - незначне погіршення стану, коли симптоми манії носять порівняно легкий характер.

Гістріонов розлад особистості (histrionic personality disorder) - розлад особистості, при якому людина проявляє патерн надмірної емоційності та пошуку уваги. Попередньо називалося істеричним розладом.

Глибока розумова відсталість (profound retardation) - рівень психічної відсталості (коефіцієнт розумового розвитку IQ нижче 20), коли людині потрібно спеціальне оточення з постійною допомогою і спостереженням.

Глибокі розлади розвитку (pervasive developmental disorders) - велика категорія розладів, що починаються з раннього дитинства, характеризуються сильною патологією в соціальній взаємодії, комунікації або присутності відсталої і повторюваної поведінки, інтересів та діяльності.

Гомосексуальність (homosexuality) – надається сексуальна перевага людям своєї статі.

Гормони (hormones) - хімічні речовини, що виділяються ендокринними залозами в кров.

Група підтримки (support group) - група, яка зустрічається, щоб допомогти своїм членам поговорити і вивчити проблеми один одного в атмосфері взаємної підтримки.

Група самопомоги (self-help group) - група, що складається з людей зі схожими проблемами, які допомагають і підтримують один одного без безпосереднього керівництва клініциста. Також називається група взаємодопомоги.

Групова терапія (group therapy) - терапевтичний метод, в якому група людей зі схожими проблемами разом зустрічається з терапевтом, щоб вирішити свої труднощі.

Груповий будинок (group home) - спеціальні будинки, де люди з розладами і патологією живуть і їх навчають самопомоги, навичкам спільного життя і роботи.

Гуманістична модель (humanistic model) - теоретичне уявлення про те, що люди народжуються з природною схильністю бути доброзичливими, такими які співпрацюють і конструктивними і прагнуть до самореалізації.

Гуманістична терапія (humanistic therapy) - система терапії, яка допомагає клієнтам оцінити і схвалити себе, так щоб вони могли здійснити свій вроджений потенціал.

Гуманістично-екзистенціальна модель (humanistic-existential model) - теоретичне уявлення, що підкреслює роль цінностей і вибору у визначенні людської індивідуальності та реалізації людських можливостей.

Д

Двостороння шокова терапія (bilateral electroconvulsive therapy) - форма електрошокової терапії, коли один електрод прикріплюється до кожної зі сторін чола і через мозок пропускається електричний струм.

Дежа вю (deja vu) - нав'язливе відчуття того, що людина вже стикався з новою ситуацією або епізодом.

Деінституціоналізація (deinstitutionalization) - виписка з лікарень великої кількості пацієнтів, що проходять тривале лікування, так щоб вони могли брати участь в громадських програмах лікування.

Декларативна пам'ять (declarative memory) - пам'ять про засвоєну інформацію, наприклад про імена, дати та інші факти.

Делегований синдром Мюнхаузена (Munchausen syndrome by proxy) - штучне (симулятивне) захворювання, при якому батьки імітують або навмисно викликають фізичні хвороби у своїх дітей.

Делірій (delirium) - швидко розвивається потьмарений стан свідомості, коли людина відчуває великі проблеми з концентрацією, зосередженням уваги і проходженням суцільному потоці мислення.

Деменція (dementia) - синдром, який характеризується серйозною втратою пам'яті і принаймні ще однієї когнітивної функції.

Демонологія (demonology) - уявлення про те, що патологічне поведінка викликана надприродними причинами, наприклад злими духами.

Дендрит (dendrite) - виріст, розташований на одному кінці нейрона, який приймає імпульс від інших нейронів.

Деперсоналізаційний розлад (Depersonalization disorder) - розлад, що характеризується постійним і повторюваним відчуттям відчуження від власних психічних процесів або тіла; людина відчуває себе нереальним або своє тіло чужим.

Депресант (depressant) - речовина, яка сповільнює активність центральної нервової системи і в достатніх дозах викликає ослаблення напруги і гальмування.

Депресія (depression) - пригнічений стан, що характеризується тугою, занепадом сил, вкрай низькою самооцінкою, почуттям провини або спорідненими симптомами.

Детоксифікація (detoxification) - систематичне відвикання від ліків під наглядом лікаря.

Діагноз (diagnosis) - визначення того, що проблеми індивіда відображають певний розлад.

Дезорганізований тип шизофренії (disorganized type of schizophrenia) - тип шизофренії, що характеризується головним чином спутанністю, непослідовністю і млявою або невідповідною емоційною реакцією.

Дискусійна група - група, що збирається для того, щоб допомогти учасникам говорити про свої проблеми і вирішувати їх в атмосфері взаємної підтримки.

Дислексія (dislexia) - розлад, коли людина проявляє ослаблену здатність впізнавати слова і розуміти, що вони означають. Також називається розладом читання.

Дисморфофобія (body dysmorphic disorder) - соматоформні розлад, що характеризується виключним занепокоєнням з приводу передбачуваних недоліків зовнішності або неприємних для оточуючих особливостей.

Діаспорян (dyspareunia) - розлад, при якому людина відчуває гострий біль в геніталіях під час занять сексом.

Дисрегуляційна модель (disregulation model) - теорія, яка розглядає психофізіологічні розлади як результат несправностей в механізмі негативного зворотного зв'язку, що встановлюється між тілом і головним мозком, що призводить до порушень процесів саморегуляції організму.

Диссомнія (dyssomnias) - розлади сну, при яких порушується тривалість, якість чи періодичність сну.

Диссоціативна амнезія (dissociative amnesia) - диссоціативне розлад, що характеризується нездатністю згадати важливі події або інформацію з особистого життя.

Диссоціативна фуґа (dissociative fugue) - диссоціативне розлад, при якому людина відправляється в нове місце і може сформувати нову особистість, одночасно забувши про своє минуле.

Диссоціативний розлад особистості (dissociative identity disorder) - розлад, при якому в людини виникають дві або більше окремих особистості. Також це розлад називається розладом множинної особистості.

Диссоціативні розлади (dissociative disorders) - розлади, що характеризуються сильними змінами в пам'яті, що не викликані виразними фізичними причинами.

Дистимія (dysthymic disorder) - розлад настрою, відмінне від рекуррентного депресивного розладу не якісної структурою, а недостатньою вагою та стійкістю симптоматики.

Дихотомічне мислення (dichotomous thinking) - розгляд проблем і рішень в ригідній формі або / або.

Діетиламід лізергінової кислоти (ЛСД) (lysergic acid diethylamide) - галлюциногенне ліки, що отримується з алкалоїду ріжків.

Довготривала потенціація (long-term potentiation) - велика ймовірність реагування нейрона на повторну стимуляцію.

Допамін (dopamine) - нейротрансмітер, висока активність якого взаємопов'язана з виникненням шизофренії.

Допамінової гіпотеза (dopamine hypothesis) - теорія про те, що шизофренія виникає в результаті надмірної активності нейротрансмітера допаміну.

Драпетоманія (drapetomania) - відповідно до діагностичної категорією XIX століття, це obsesивне бажання свободи, яке змушувало деяких рабів тікати з неволі.

ДСМ-IV (DSM IV) - четверте, чинне зараз видання Діагностичного і статистичного посібника психічних розладів.

Дуалізм душі і тіла (mind-body dualism) - концепція Рене Декарта, яка стверджує, що душа відокремлена від тіла.

Е

Его (ego) - згідно Фрейду, психологічна сила, яка використовує розум і діє відповідно до принципу реальності.

Егоїстичний суїцид (egoistic suicide) - самогубство, яке відбувається людьми зовсім або майже неконтрольованими суспільством, людьми, яких не хвилюють суспільні правила або норми.

Его-психологія (ego theory) - психодинамічна теорія, яка робить акцент на ролі Его, вважаючи його незалежною силою.

Едипів комплекс (Oedipus complex) - в теорії Фрейда це патерн бажань, що з'являється під час фаллическої стадії, коли хлопчики відчують потяг до своєї матері як до сексуального об'єкту і бачать свого батька як суперника, якого вони б хотіли відштовхнути.

Ейдетично уяву (eidetic imagery) - сильний візуальний образ предмета або сцени, що зберігається в пам'яті людей надовго, після того як предмет або сцена зникли.

Екзистенційна модель (existential model) - теоретичне уявлення про те, що люди народжуються абсолютно вільними і надають своєму житті сенс або уникають відповідальності.

Екзистенційна терапія (existential therapy) - терапія, яка спонукає людей взяти на себе відповідальність за своє життя і наповнити її великим змістом і цінностями.

Екзистенціальна тривога (existential anxiety) - згідно екзистенціальної теорії, загальний (глибинний) страх кінцівки життя і відповідальності, яка покладається нею.

Екзорцизм (exorcism) - поширена в ранніх суспільствах практика лікування психічної патології шляхом дій, спрямованих на те, щоб змусити злих духів покинути тіло людини.

Експібіціонізм (exhibitionism) - парафілія, коли люди відтворюють сексуально збудливі імпульси або уявляють, як показують свої геніталії іншій людині, і діють відповідно до цих імпульсами.

Експеримент (experiment) - процедура досліджень, при якій зі змінною проводять маніпуляції і потім перевіряється ефект цієї маніпуляції.

Експеримент з єдиним випробуваним (single-subject experimental design) - метод досліджень, при якому за єдиним випробуваним спостерігають і оцінюють до і після маніпуляції з незалежної змінної.

Експериментальна група (experimental group) - в експерименті це випробувані, що піддаються дії незалежної змінної.

Екстрапірамідальні ефекти (extrapyramidal effects) - небажані рухи, як, наприклад, сильна дрож, дивного вигляду викривлене обличчя і тіло і крайня ступінь занепокоєння, часом викликані дією традиційних антипсихотичних ліків.

Ексцентрик (eccentric) - людина, що ухиляється від прийнятого зразка поведінки або ведучий себе дивно і ексцентрично.

Електроміограф (electromyograph) - апарат, що надає зворотний зв'язок з рівнем м'язової напруги в тілі.

Електроокулографія (electrooculograph) - пристрій, що відзначає рух очей.

Електрошокова (електросудорожна) терапія (ECT) (electroconvulsive therapy) - метод лікування депресії, при якому за допомогою електродів, що прикладаються до голови хворого, через його головний мозок пропускають електричний струм, який викликає розгорнутий судомний синдром.

Електроенцефалограф (ЕЕГ) (electroencephalograph) - пристрій, що відзначає електричні імпульси в мозку.

Ендогенна депресія (endogenous depression) - депресія, яка виникає без зовнішніх причин і, як передбачається, обумовлена внутрішніми факторами.

Ендокринна система (endocrine system) - система залоз, розташованих по всьому тілу, що допомагають контролювати життєво важливі функції, такі як зростання і сексуальна активність.

Ендорфіни (endorphins) - нейротрансмітери, що допомагають полегшити біль і послабити емоційну напругу; деколи їх називають власними опіатами тіла.

Енкопрез (encopresis) - дитяче розлад, що характеризується постійною дефекацією в невідповідних місцях і дефекацію в одяг.

Енурез (enuresis) - дитяче розлад, що характеризується постійним сечовипусканням на постільну білизну або одяг.

Епідеміологічне дослідження (epidemic-logical study) - дослідження, яке визначає число випадків захворювання і його поширеність серед даного прошарку населення.

Есенціальна (ідіопатична) гіпертонія (essential hypertension) - підвищений кров'яний тиск, викликаний поєднанням психосоціальних і фізіологічних факторів.

Естроген (estrogen) - основний жіночий сексуальний гормон.

Етиловий спирт (ethyl alcohol) - хімічна сполука у всіх алкогольних напоях, швидко всмоктується в кров і безпосередньо починають впливати на функціонування людини.

Етичний кодекс (code of ethics) - ряд принципів і правил етичної поведінки, призначених для контролю за рішеннями та діями професіоналів.

Ефект Розенталя (Rosenthal effect) - загальні дані про те, що результати будь-якого експерименту часто підтверджують очікування експериментатора.

Ехололія (echolalia) - симптом аутизму або шизофренії, при якій людина, реагуючи на слова іншого, повторює їх.

Еякуляція (ejaculation) - скорочення м'язів біля основи пеніса, що сприяють викиду сперми.

Ж

Жаме вю (jamais vu) - відчуття того, що сцена або ситуація, вже пережита людиною, абсолютно незнайома.

Жіноче оргазмічний розлад (female orgasmic disorder) - дисфункція, при якій жінка рідко відчуває оргазм або переживає оргазм довгий час після фази нормального сексуального збудження.

Жорстоке поводження з дітьми (child abuse) - постійне застосування дорослими фізичного та психологічного насильства по відношенню до дитини.

З

Залежна змінна (dependent variable) - змінна в експерименті, яка, як передбачається, змінюється при маніпуляції з незалежною змінною.

Залежне розлад особистості (dependent personality disorder) - розлад особистості, що характеризується патерном утримування і слухняності, страхом відділення та постійної сильною потребою в турботі оточуючих.

Залежність (addiction) - фізична залежність від певної речовини, для якої характерні симптоми звикання або відвикання під час стриманості або і те й інше.

Залежність від лікарських препаратів (substance dependence) - патерн поведінки, при якому люди зловживають ліками, все їхнє життя залежить від ліків і вони звикають до них і відчують симптоми відвикання, коли перестають приймати ліків. Також відома як аддикція.

Заїкання (stutter) - порушення нормальної швидкості і тривалості мовлення.

Захист на підставі божевілля (insanity defense) - судовий захист, в ході якої людини, обвинуваченого в злочині, визнають невинним на підставі божевілля в момент вчинення злочину.

Захисні механізми Его (ego defense mechanisms) - згідно психоаналітичної теорії, прийоми, що виробляються Его для того, щоб контролювати неприйнятні імпульси Ід і уникнути тривоги, яку вони породжують, або зменшити її.

Зільденафіл (sildenafil) - ліки, що використовується для лікування розладів ерекції, яке допомагає підсилити приплив крові в пеніс під час занятя сексом. Випускається під назвою Віагра.

Зловживання ліками (substance abuse) - патерн поведінки, коли люди постійно і занадто багато беруть ліків і таким чином руйнують своє життя.

Знавець (savant) - людина з психічним розладом або значними інтелектуальними вадами, що володіє екстраординарними здібностями, незважаючи на розлад і недоліки.

I

Ігрова терапія (play therapy) - метод лікування дитячих розладів, що допомагає дітям висловити свої конфлікти і почуття побічно, в процесі малювання, ігри з іграшками і вигадуванням історій.

Ід (id) - згідно Фрейду, психологічна сила, яка обумовлює інстинктивні потреби, потяги і імпульси.

Ідеї співвіднесення (ideas of reference) - уявлення про те, що непов'язані між собою події взаємопов'язані між собою.

Ідентифікація (identification) - несвідоме вбирання цінностей і почуттів батьків і значущих інших і приєднання їх до своєї ідентичності. Також це захисний механізм Его, коли люди переймають цінності та почуття людини, що викликає у них відчуття тривоги.

Ієрархія страху (fear hierarchy) - перелік предметів або ситуацій, перед якими людина відчуває страх, що починається з тих предметів або ситуацій, страх перед якими невеликий, і закінчується тими, які вселяють жах.

Ізоляція (isolation) - захисний механізм Еґо, що полягає в тому, що люди відкидають свої незручні і небажані думки і відрікаються від них, переживаючи їх як вторгнення ззовні.

Імунна система (immune system) - сукупність видів діяльності та клітин організму, призначених для того, щоб виявляти і знищувати антигени і клітини злоякісних пухлин.

Інгібітори моноаміноксидази (MAO) (monoamine oxidase inhibitors) - антидепресанти, пригнічують дію ферменту моноаміноксидази і таким чином збільшують рівень норепінефрінової активності в мозку.

Індивідуальна терапія (individual therapy) - терапевтичний метод, при якому терапевт зустрічається з клієнтом наодинці протягом багатьох сесій, які тривають від 15 хвилин до двох годин.

Індуковане психотичний розлад (shared psychotic disorder) - розлад, при якому людина поділяє марення іншої людини. Також називається манією на двох (folie a deux).

Ініціатор смерті (death initiator) - людина, яка робить спробу самогубства, оскільки вважає, що процес вмирання вже почався і що він просто прискорює свою смерть.

Інтوکсикація (intoxication) - тимчасовий стан під дією наркотиків, в якому люди проявляють такі симптоми, як ослаблена здатність судження, зміни настрою, дратівливість, недбалість в мові і втрата координації.

Інцест (incest) - сексуальні взаємини між близькими родичами.

Іпохондрія (hypochondriasis) - соматоформні розлад, при якому людина помилково підозрює, що незначні зміни у функціонуванні його організму можуть бути ознаками серйозного захворювання.

Істеричні соматоформні розлади (hysterical somatoform disorders) - соматоформні розлад, при якому відбуваються реальні зміни у функціонуванні організму.

Істеричне розлад (hysterical disorder) - порушення, при якому рухова, чутлива і інші функції змінюються або втрачаються без явної фізичної причини.

Істерія (hysteria) - термін, що використовувався раніше для опису того, що тепер відоме як конверсійне, соматизований і хронічне соматоформні больове розлади.

К

Кайф (rush) - відчуття тепла і екстазу, що виникає, коли людині вводяться деякі наркотики, такі як героїн.

Катарсис (catharsis) - повторне переживання минулих витіснених почуттів, з тим щоб вирішити внутрішні конфлікти і усунути проблеми.

Кататонічний ступор (catatonic stupor) - симптом, супутній шизофренії, коли людина стає абсолютно нечутливим до навколишнього середовища, залишається без руху і мовчить протягом тривалого періоду часу.

Кататонічний тип шизофренії (Catatonic type of schizophrenia) - тип шизофренії, переважаючий при деяких гострих психомоторних порушеннях.

Кататонічне збудження (Catatonic excitement) - форма кататонії, коли людина збуджено рухається, час від часу широко розмахуючи руками і ногами.

Кататонія (catatonia) - патерн психомоторних симптомів, що виявляються при деяких формах шизофренії, в тому числі Кататонічний ступор, ригідність і прийняття вигадливих поз.

Квазіексперимент (quasi-experiment) - експеримент, в якому дослідники не набирають випробовуваних випадковим чином в контрольні та експериментальні групи, а використовують групи, вже існуючі в житті. Цей тип експерименту також називається експеримент зі змішаним плануванням.

Клептоманія (kleptomania) - розлад контролю над імпульсами, що характеризується постійною нездатністю чинити опір імпульсам красти речі, необов'язкові для особистого використання і не з метою збагачення.

Класичне обумовлення (classic conditioning) - процес навчання, в якому дві події, неодноразово виникають одночасно, зв'язуються в розумі людини один з одним, в результаті чого викликають однакову реакцію.

Клієнт-центрована терапія (client-centered therapy) - гуманістична терапія, розроблена Карлом Роджерсом, в якій терапевти намагаються допомогти людям шляхом їх прийняття, високою емпатії і щирості.

Клінічна психологія (clinical psychology) - вивчення, оцінка, лікування і запобігання патологічного поведінки.

Клінічне інтерв'ю (clinical interview) - зустрічі (зазвичай без присутності сторонніх), на яких лікарі ставлять пацієнтам питання, оцінюють їхні відповіді і дізнаються про пацієнтів і про їх психологічних проблемах.

Клітор (clitoris) - жіночий сексуальний орган, розміщений перед сечовим міхуром і входом у вагіну. Збільшується під час сексуального збудження.

Клозапін (clozapine) - поширене атипичний антипсихотичний ліки.

Когнітивна модель (cognitive model) - теоретична точка зору, яка вказує на процес і зміст мислення як на причини психологічних проблем.

Когнітивна терапія (cognitive therapy) - терапія, розроблена Аароном Беком, яка допомагає людям визначити і змінити неадекватні посилки і способи мислення, які сприяють розвитку психологічних труднощів.

Когнітивна тріада (cognitive triad) - три напрямки негативного мислення, які, згідно Аарону Беку, приводять людей в стан депресії. Ця тріада включає в себе негативну оцінку свого досвіду, самого себе і свого майбутнього.

Когнітивно-бихевиористская модель (cognitive-behavioral model) - теоретична точка зору, яка розглядає пізнання як придбане поведінку.

Когнітивне поведінка (cognitive behavior) - думки і уявлення, багато з яких притаманні тільки даному індивіду.

Коїтус (coitus) - сексуальне взаємодія.

Коканін (cocaine) - добувається з листя коки стимулюючий засіб, що викликає звикання; найсильніше відоме стимулюючий засіб.

Коморбидность (див. Супутній патологічний процес).

Комплекс недоумства при СНІДі (AIDS dementia complex, ADC) - хвороба, яка призводить до занепаду енергії, появи маніакально-депресивних симптомів і психозу.

Комплекс Електри (Electra complex) - на думку Фрейда, це патерн бажань, які долають усіма дівчатами під час фаллической стадії, коли у них виникає сексуальний потяг до свого батька.

Компульсивні ритуали (compulsive ritual) - деталізована, часто ретельно продумана послідовність дій, яку, як відчуває людина, він змушений здійснювати, завжди одним і тим же чином.

Конверсійне розлад (conversion disorder) - соматоформні розлад, коли психосоціальна необхідність чи конфлікт переходять в драматичні фізичні симптоми, які впливають на довільну моторну і сенсорну функцію.

Конвульсія (convulsion) - судома, викликана недостатнім функціонуванням мозку.

Консультує психологія (counseling psychology) - спеціальність в галузі психічного здоров'я, схожа з клінічною психологією, для роботи в якій потрібно пройти спеціальну програму навчання.

Контрольна група (control group) - в експерименті це група випробовуваних, що не піддаються впливу незалежної змінної.

Контрперенос (countertransference) - явище в психотерапії, коли власні почуття, біографія та цінності терапевтів прихованим чином впливають на їх інтерпретацію проблем пацієнта.

Конфіденційність (confidentiality) - принцип, який полягає в тому, що деякі професіонали не розголошують інформацію, отриману від клієнта.

Концепція «схильність-стрес» (diathesis-stress view) - точка зору, згідно з якою для того щоб у людини проявилось якийсь розлад, він повинен спочатку володіти схильністю до цього розладу, а потім піддатися безпосередньому впливу психологічного стресу.

Кора нижньої поверхні лобових часток (orbital frontal cortex) - зона головного мозку, в якій зазвичай виникають імпульси, що викликають ескретивну, сексуальну, агресивну та інші примітивні активності.

Коробка-човник (shuttle box) - коробка, відділяється посередині перегородкою, яку тварина може перестрибнути, щоб ухилитися від шоку.

Коронарна хвороба серця (coronary heart disease) - хвороба серця, викликана закупоркою коронарних артерій.

Коронарні артерії (coronary arteries) - кровеносні судини, що оточують серце і відповідальні за доставку кисню до серцевого м'яза.

Коротке психотичний розлад (brief psychotic disorder) - психотичні симптоми, що з'являються відразу після дуже сильного стресової події або періоду емоційної напруги і триває від декількох годин до місяця.

Кореляційний метод (correlational method) - дослідницька процедура, яка використовується для визначення того, наскільки події або характеристики залежать один від одного.

Кореляція (correlation) - ступінь залежності один від одного подій або характеристик.

Кортизол (cortisol) - гормон, що виділяється залозами наднирників, коли людина відчуває стрес.

Кортикостероїди (corticosteroids) - група гормонів, що виділяються залозами наднирників під час стресу.

Кофеїн (caffeine) - стимулюючу лікарський засіб, як правило, його приймають у формі кави, чаю, коли і шоколаду.

Кошмари уві сні (nightmare) - найпоширеніший тип парасомнії. Більшість людей час від часу бачать кошмарні сні, але в деяких випадках кошмари стають особливо частими і завдають людині такі страждання, що потрібне спеціальне лікування.

Коефіцієнт інтелекту (intelligent quotient) - загальний показник, що розраховується за результатами тесту, який теоретично представляє загальну інтелектуальну здатність людини.

Коефіцієнт кореляції (correlation coefficient (r)) - статистичний термін, що показує напрямок і величину кореляції, що варіюється від -1.00 до +1.00.

Короткострокова пам'ять (short-term memory) - система пам'яті, що збирає нову інформацію. Також називається робочою пам'яттю.

Кретинізм (cretinism) - розлад, що характеризується затримкою розумового розвитку та фізичними відхиленнями; обумовлено низьким вмістом йоду в харчуванні матері під час вагітності.

Кризове втручання (crisis intervention) - метод лікування, при якому робиться спроба допомогти людям в стані психологічної кризи більш точно поглянути на свою ситуацію, прийняти більш ефективне рішення і діяти з подолання кризи більш конструктивно.

Крах (derailment) - порушення звичайного мислення при шизофренії, що включає швидкий перехід від однієї теми розмови до іншої. Також називається вільної асоціацією.

Крек (crack) - сильний наркотик на основі кокаїну.

Л

Латентне зміст (latent content) - символічний сенс змісту сновидіння.

Латентна стадія (latency stage) - у психоаналітичній теорії це стадія, в яку діти вступають у 6-річному віці, при якій їх сексуальні бажання, мабуть, заспокоюються.

Латеральний гіпоталамус (lateral hypothalamus) - область гіпоталамуса, активація якої викликає почуття голоду.

Ліки антагоністи (antagonist drugs) - ліки, що блокують або змінюють ефекти ліків, що викликає звикання.

Лікарська терапія (drug therapy) - використання психотропних ліків, що послаблюють симптоми психологічних розладів.

Лікування зовнішнім впливом (exposure treatments) - терапія поведінки, коли люди зі страхами піддаються впливу лякаючих об'єктів або ситуацій. Див. Також занурення, повільне, тренінг адаптивності.

Лібідо (libido) - сексуальна енергія, яка живить Ід.

Лікантропія (lycanthropy) - психічне порушення, при якому люди вірять, що вони одержимі вовками або іншими звірами.

Лімфоцити (lymphocytes) - білі кров'яні тільця, що циркулюють по лімфатичній і кровоносній системі і допомагають організму виявляти і знищувати антигени і ракові клітини.

Літій (lithium) - метал, мінеральні солі якого широко поширені на нашій планеті. Є найбільш ефективним засобом при лікуванні біполярних розладів у вигляді літію карбонату і літію оксидутират.

Лоботомія (lobotomy) - психохірургічних операція, при якій хірург прорізає канали між лобовими частками головного мозку і його нижележащими центрами.

Лонгітюдне дослідження (longitudinal study) - дослідження, в якому одні й ті ж випробовувані спостерігаються протягом тривалого періоду часу.

М

Манифестное зміст (manifest content) - усвідомлено пригадувати зміст сновидіння.

Манія (mania) - тривале або короточасне стан ейфорії або нестримної активності, при якому люди можуть перебільшувати свої можливості, вважаючи, що світ перебуває в їх повному розпорядженні.

Мантра (mantra) - звук, поєднання звуків, вимовлені подумки чи вголос, використовується для залучення уваги і відмови від звичайних думок і тривоги під час медитації.

Марення (delusion) - хибне уявлення, якого людина дотримується, незважаючи на явні докази протилежного.

Марення величч (delusion of grandeur) - уявлення про те, що людина - великий винахідник, історична особистість чи інший значущий персонаж.

Марення відносин (delusion pro reference) - уявлення, яке надає особливого і особисте значення діям інших людей або різних предметів і подій.

Марення контролю (delusion of control) - віра в те, що імпульси, почуття, думки і дії людини контролюються іншими людьми.

Марення переслідування (delusion of persecution) - віра в те, що проти людини замишляють інтриги, піддають його дискримінації, стежать за ним, зводять наклеп на нього, загрожують, нападають або навмисне роблять жертвою.

Марихуана (marijuana) - один з наркотиків на основі конопель, який отримують з листя і квіток рослини.

Мастурбація (masturbation) - самостійна стимуляція геніталій для досягнення сексуального збудження.

Маячний розлад (delusional disorder) - розлад, що супроводжується звичайним маренням, яка не є частиною шизофренічного розлади.

Медитація (meditation) - техніка, спрямована на концентрацію уваги на своїх внутрішніх процесах і досягнення злегка зміненого стану свідомості.

Міжнародна класифікація хвороб (МКБ) (International Classification of Diseases (ICD)) - система класифікації фізичних і психічних розладів, які застосовуються Всесвітньою організацією охорони здоров'я.

Міжособистісна психотерапія (interpersonal psychotherapy, IPT) - метод лікування монополярної депресії, заснований на припущенні, що одужанню сприяє прояснення і усунення міжособистісних проблем пацієнта.

Меланхолія (melancholia) - стан повної печалі, що описується древніми греками і римськими філософами та лікарями. У наші дні називається депресією.

Мелатонін (melatonin) - гормон, що виділяється шишкоподібної залозою, коли людина перебуває в темряві.

Месмеризм (mesmerism) - метод, що використовувався австрійським лікарем Ф.А. Месмер для лікування істеричних розладів; попередник гіпнозу.

Метаболізм (metabolism) - хімічна і фізична розщеплення їжі в організмі і перетворення її в енергію. Крім того, біохімічна трансформація різних субстанцій в організмі, наприклад, коли печінка перетворює алкоголь в ацетилальдегід.

Метадон (methadone) - синтетичний наркотичний анальгетик.

Металевий звук (clang) - ритмічне постукування, яке використовується деякими людьми з шизофренією, яке допомагає їм сформулювати думки і твердження.

Метилфенідат (methylphenidate) - стимулюючу ліки, більш відоме під торговою маркою італін, як правило, застосовується для лікування розладу гіперактивності дефіциту уваги.

Мігрень (migraine headache) - гострий головний біль, що виникає на одній стороні голови, часто їй передують застережливе відчуття (аура) і часом вона супроводжується запамороченням, нудотою і блювотою.

Мигдалеподібне тіло (amygdala) - структура в мозку, яка відіграє ключову роль у формуванні емоцій і пам'яті.

Міннесотський багатофакторний особистісний опитувальник (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) - широко застосовується опитувальник для дослідження структури особистості, що складається з великого числа тверджень, які випробувані вибирають по типу «так» чи «ні».

Моделювання (modeling) - процес навчання, в якому людина спостерігає за іншими і потім наслідує їх; крім того - терапевтичний підхід, заснований на цьому ж принципі.

Моделювання за участю (participant modeling) - бихевиористська техніка, в якій люди, які страждають страхами, спостерігають взаємодію терапевта (моделі) з лякаючим об'єктом, а потім самі взаємодіють з цим об'єктом. Також називається кероване участь.

Модель (model) - сукупність посилок і понять, які допомагають вченим пояснювати та інтерпретувати свої спостереження. Інша назва - парадигма.

Мозочок (cerebellum) - область в мозку, що координує рухи тіла і допомагає людині управляти швидким перемиканням уваги.

Моноаміноксидаза (monoamine oxidase (MAO)) - речовина в людському організмі, руйнує нейротрансмітер норепінефрин.

Монополярна депресія (unipolar depression) - депресія без маніакальних станів.

Моральне лікування (moral treatment) - прийнятий у XIX столітті підхід до лікування людей з психічною дисфункцією, який робив наголос на моральний вплив і людяне, шанобливе лікування.

Морфін (morphine) - речовина, що приводить до сильної наркотичної залежності, що витягають із опію, особливо ефективно для полегшення болю.

Н

Нав'язливі перевірочні дії (checking compulsion) - нав'язливі дії, здійснювані людьми, які відчувають потребу перевіряти одні й ті самі речі знову і знову.

Нав'язливі очищаючі дії (cleaning compulsion) - нав'язливі дії, здійснювані людьми, які відчувають потребу постійно очищати себе, свій одяг, свій будинок.

Нав'язливі дії (компульсії) (compulsion) - повторювані і стійкі поведінкові або розумові акти, які люди змушені виробляти, щоб запобігти або знизити тривогу.

Нав'язливі ідеї (обсесії) (obsession) - стійкі думки, ідеї, імпульси або образи, які є повторюваними і настирливими і викликають тривогу.

Надійність (reliability) - вимір послідовності тестів або результатів дослідження.

Нарколепсія (narcolepsy) - розлад з групи діссомнії, характеризується тим, що протягом більш ніж трьох місяців людина відчуває неперборні напади парадоксального сну під час неспання.

Наркотик (narcotic) - будь природне або синтетичне ліки опіатного типу.

Наркотик-антагоніст (narcotic antagonist) - речовина, яка при вступі на опіатні рецептори в головному мозку блокує ефекти опіатів.

Нарциссическое розлад особистості (narcissistic personality disorder) - розлад особистості, що характеризується великим патерном грандіозності, потреби в захопленні і недоліком емпатії.

Натрій амобарбітал (амітал) (sodium amobarbital (Amytal)) - ліки, що застосовується для того, щоб привести людину в стан, близький до сну, під час якого людина може краще згадати забуті події.

Натрій пентобарбітал (пентотал) (sodium pentobarbital (Pentotal)) (дивись натрій амобарбітал).

Науковий метод (scientific method) - процес систематичного збору та оцінки інформації в ході спостережень, призначених для того, щоб зрозуміти дане явище.

Неврологічний тест (neurological test) - тест, безпосередньо вимірює структуру або активність мозку.

Невроз (neurosis) - термін Фрейда для розладів, що характеризуються інтенсивної тривогою, пов'язаної з нездатністю захисних механізмів Его людини впоратися з несвідомими конфліктами.

Негативна кореляція (negative correlation) - статистична взаємозв'язок, при якій величина однієї змінної зростає, а інший - знижується.

Негативні симптоми (negative symptoms) - симптоми шизофренії, що виражаються у відсутності нормального мислення, емоцій і поведінки.

Недиференційований тип шизофренії (undifferentiated type of schizophrenia) - тип шизофренії, коли жоден з ряду психотичних симптомів (непослідовність, психомоторні порушення, марення або галюцинації) не домінує.

Недолік змісту (poverty of content) - відсутність сенсу, незважаючи на високу емоційність, обнаруживающуюся в мові людей з шизофренією.

Нейролептичні ліки (neuroleptic drugs) - термін використовувався для традиційних антипсихотичних ліків, тому що вони часто викликають небажані ефекти, схожі з симптомами неврологічних розладів.

Нейролептичний злоякісний симптом (neuroleptic malignant syndrome) - гостра, потенційно смертельна реакція на антипсихотичні ліки, що характеризується м'язовою ригідністю, лихоманкою, зміною свідомості і дисфункцією вегетативної нервової системи.

Нейрологический (neurological) - належить до структури або активності мозку.

Нейрон (neuron) - нервова клітина. Мозок містить мільярди нейронів.

Нейропсихологический тест (neuropsychological test) - тест, за допомогою якого виявляються мозкові порушення виміром когнітивних і моторних характеристик, а також здатності сприйняття.

Нейротрансмітер (neurotransmitter) - хімічна речовина, яка виділяється нейроном, перетинає синаптичне простір і приймається рецепторами, що знаходяться на дендритах сусідніх нейронів.

Нейрофібрилярні вузли (neurofibrillary tangles) - переплетені протеїнові волокна, що формуються всередині деяких клітин мозку, коли люди старіють.

Нейтралізація (neutralizing) - усунути небажані думки за допомогою інших думок і поведінки, «виправляють», компенсуючих неприйнятні думки.

Незалежна змінна (independent variable) - змінна в експерименті, з якою проводяться маніпуляції, щоб визначити, чи надасть вона вплив на іншу змінну.

Нелогічне мислення (illogical thinking) - відповідно до когнітивними теоріями, нелогічні способи мислення можуть призвести до саморуйнівним висновків і психологічних проблем.

Неологізм (neologism) - вигадане слово, що має сенс тільки для людини, що використовує його.

Несвідоме (unconscious) - глибоко прихована маса спогадів, переживань і імпульсів, що вважаються по теорії Фрейда джерелом паталогічна поведінки.

Невідкладне лікування (emergency commitment) - тимчасове перепроводження в психіатричну лікарню людини, яка дивно або жорстоко поводиться.

Независна смерть (subintentional death) - смерть, в якій сама жертва бере участь лише частково, непомітно і несвідомо.

Нервова анорексія (anorexia nervosa) - психічний розлад, зазначене прагненням до максимальної худорби і втрати ваги.

Нервова анорексія стримуючого типу (restricting type anorexia nervosa) - тип анорексії, при якій люди знижують свою вагу, суворо обмежуючи споживання їжі.

Нервова булімія (bulimia nervosa) - розлад, зазначене частим обжерливістю, за яким слідує штучно викликана блювота або інші екстремальні компенсуючі дії. Також відомо як синдром обжерливості з подальшим очищенням шлунка.

Нервові закінчення (nerve ending) - область на кінці нейрона, з якою імпульс посилюється сусіднього нейрона.

Нервово-психічна анорексія (anorexia nervosa) - розлад, для якого характерне прагнення до крайньої худорби, що супроводжується сильною втратою ваги.

Неформалізоване (неструктуроване) інтерв'ю (unstructured interview) - форма інтерв'ю, при якому клініцист спонтанно задає питання, засновані на темах, які виникають в процесі бесіди.

Недоцільне почуття (inappropriate affect) - симптом шизофренії, коли людина проявляє емоції, невідповідні для ситуації.

Нікотинний пластир (nicotine patch) - пластир, що прикріплюється до шкіри, як і звичайний, його нікотинове зміст вибирається через шкіру, воно робить більш легкою реакцію відвикання, викликаною відмовою від куріння сигарет.

Норепінефрін (norepinephrine) - медіатор, аномальна активність якого пов'язана з панічним розладом і депресією.

Нормалізація (normalization) - принцип, який полягає в тому, що установи та житлові організації повинні надавати людям з психічною відсталістю житлові умови і можливості такі ж, як і іншим членам суспільства.

Нормотімікі (antibipolar drugs) - психотропні ліки, які стабілізують настрій людей, що страждають біполярним розладом настрою.

Нічний набухання пеніса (nocturnal penile tumescence) - виникнення ерекцій під час сну.

_O_

Обжерливість (binge-eating disorder) - розлад режиму харчування, при якому людина регулярно об'їдається, що не супроводжує це ніяким компенсаторним поведінкою.

Обсесивно-компульсивний розлад (obsessive-compulsive disorder) - у людини, що страждає цим розладом, виникають повторювані небажані думки та / або він змушений виробляти повторювані і стійкі дії або розумові акти.

Обсесивно-компульсивний розлад особистості (obsessive-compulsive personality disorder) - розлад особистості, при якому людина настільки зосереджений на правильності, перфекціонізм і контролі, що він або вона втрачають свою гнучкість, відкритість і ефективність.

Обумовлення (conditioning) - проста форма навчання, коли даний стимул викликає дану реакцію.

Обов'язок захищати (duty to protect) - принцип, який полягає в тому, що терапевти повинні порушити конфіденційність, щоб захистити людину, яка може стати жертвою їхнього клієнта.

Одностороння електрошокові терапія (unilateral electroconvulsive therapy) - форма електрошокової терапії, коли електроди прикріплюються до голови так, що електричний струм проходить тільки через одну сторону мозку.

Оперантне обумовлення (operant conditioning) - процес навчання, при якому поведінка, що приносить задовільні наслідки або винагороди, буде, швидше за все, повторено.

Опіат (opioid) - опіум чи будь-який з наркотиків, одержуваних з опіуму, в тому числі морфін, героїн та кодеїн.

Опіум (opium) - сильний наркотик, що виготовляється з соку опійного маку.

Опозиційний розлад непокори (oppositional defiant disorder) - дитяче психічний розлад, коли діти постійно сваряться з дорослими, виходять із себе і відчувають сильний гнів і обурення.

Опитувальник відповідей - тест, призначений для оцінки відповідей індивіда на теми однієї зі специфічних сфер функціонування, таких як афект, соціальні навички або пізнавальні процеси.

Оральна стадія (oral stage) - сама рання стадія розвитку в концепції психосексуального розвитку Фрейда, під час якої дитина отримує задоволення від годування і від частин тіла, що беруть участь у ньому.

Оргазм (orgasm) - пік сексуального задоволення, що складається з ритмічних м'язових скорочень в області тазу, під час яких відбувається еякуляція чоловічого насіння і скорочення зовнішньої третини жіночої вагіни.

Оргазмическая переорієнтація (orgasmic reorientation) - процедура лікування деяких парафілій, коли клієнтів вчать реагувати на нові, більш відповідні джерела сексуальної стимуляції.

Основна особистість (primary personality) - слабко виражена особистість, що з'являється частіше за інших у людей, які страждають від розладу множинної особистості.

Остаточний тип шизофренії (residual type of schizophrenia) - тип шизофренії, при якій кількість і яскравий прояв гострих симптомів шизофренії зменшилася, проте вони збереглися в остаточній формі.

Отрицатель смерті (death ignorer) - людина, що здійснює спробу самогубства і не визнає смерть як кінець свого існування.

Оцінка (assessment) - процес збору та інтерпретації релевантної інформації про клієнта або предмети.

П

Пам'ять (memory) - здатність згадувати про події в минулому і минулого навчанні.

Панічний розлад (panic disorder) - тривожний розлад, що характеризується повторюваними і непередбачуваними нападами паніки.

Панічний розлад і агорафобія (panic disorder with agoraphobia) - панічний розлад, при якому напади паніки призводять до уникнення перебування в людних місцях.

Параноїдне розлад особистості (paranoid personality disorder) - розлад особистості, що характеризується симптомами крайнього недовіри і підозрливості до інших людей.

Параноїдний тип шизофренії (paranoid type of schizophrenia) - тип шизофренії, при якій у людини формується цілісна система марення і галюцинацій.

Парасимпатична нервова система (Parasympathetic nervous system) - група нервових волокон вегетативної нервової системи, що допомагає підтримати нормальне функціонування органу. Вона уповільнює функціонування органу після стимуляції і перетворює інші тілесні процеси в нормальні.

Парасомнії (parasomnia) - розлади, що характеризуються аномальними явищами під час сну.

Парасуїцид (parasuicide) - спроба самогубства, яка не закінчується смертю.

Парафілії (paraphilias) - розлади, що характеризуються постійними і інтенсивними сексуальними імпульсами, фантазіями або поведінкою, пов'язаним з неживими предметами, дітьми, дорослими, власними стражданнями або приниженнями інших.

Пасивно-агресивне розлад особистості (passive-aggressive personality disorder) - категорія особистісного розладу, (зазначена в минулих версіях ДСМ), що характеризується патерном негативних установок і опором вимогам інших людей.

Патологічна пристрасть до гри (гемблінг) (pathological gambling) - розлад контролю імпульсів, що характеризується повторюваним потягом до різних ігор, яке руйнує особистість, сім'ю або згубно позначається на кар'єрі.

Патологічна психологія (abnormal psychology) - наукове дослідження патологічного поведінки з метою описати, передбачити, пояснити і змінити патологічне поведінку.

Патерн гипомании (hypomanic pattern) - патерн, при якому людина виявляє симптоми манії, але ці симптоми менш гострі і менше калічать людини, ніж манія.

Педофілія (pedophilia) - парафілія, при якій людина володіє повторюваними і інтенсивними сексуальними імпульсами чи фантазіями про те, як він спостерігає, торкається чи займається сексом з дітьми, які не досягли статевої зрілості, і часом людина здійснює свої фантазії.

Первинна безсоння (primary insomnia) - труднощі при засипанні або нездатність довго спати не прокидаючись протягом, принаймні, одного місяця, що викликають суттєві порушення у функціонуванні організму.

Первинна гиперсомнія (primary hypersomnia) - виняткова сонливість, яка володіє людиною протягом не менше ніж одного місяця. Людина може відчувати потребу спати більше, ніж зазвичай, часу або спати також і днем.

Первинна вигода (primary gain) - у психодинамической теорії ця мета досягається, коли істеричні симптоми не дозволяють усвідомити внутрішні конфлікти.

Переїдання (нервово-психічна анорексія очисного типу) (binge-eating / purging type anorexia nervosa) - тип анорексії, коли люди переїдають і при цьому скидають зайву вагу, примушуючи себе зригувати з'їдену їжу або зловживаючи проносними або діуретиками.

Перенесення (transference) - згідно теоретикам психодинамики, процес, при якому пацієнти під час психотерапії поводяться з терапевтами так, як вони вели або ведуть себе з людьми, які займають важливе місце в їхньому житті.

Перелік реакцій (response inventory) - тест, призначений для визначення реакцій людини в одній специфічній галузі функціонування, наприклад, афекту, соціального навичку або когнітивних процесів.

Періодичне вибуховий розлад (intermittent explosive disorder) - розлад контролю імпульсів, коли людям періодично вдається чинити опір агресивним імпульсам, це призводить до серйозних нападів на інших людей і до руйнування власності.

Персеверация (perseveration) - постійне повторення слів і тверджень.

Печаль (grief) - реакція, пережита людиною, коли він втрачає кохану людину.

Піроманія (pyromania) - розлад контролю імпульсів, коли людина влаштовує пожежі заради задоволення, задоволення або полегшення від напруги.

Планування наосліп (blind design) - експеримент, в якому випробовувані не знають, перебувають вони в експериментальній або в контрольній групі.

Планування експерименту в стилі АБАБ (авав design) (див. Поворотне планування).

Плацебо (placebo) - підроблене лікування, яке пацієнт вважає справжнім.

Плетизмограф (plethysmograph) - апарат, що використовується для вимірювання сексуального збудження.

Поведінка (behaviors) - реакція організму на навколишнє середовище.

Поведінкова (біхевіористская) медицина - терапевтичний підхід, що поєднує в собі психологічний і фізіологічний втручання з метою лікування або запобігання хвороби.

Прикордонне розлад особистості (borderline personality disorder) - розлад особистості, при якому людина виявляє постійну нестабільність в міжособистісних взаєминах, у нього вкрай нестабільна самооцінка, різко змінюється настрій і поведінка відрізняється крайньою імпульсивністю.

Придушення (repression) - захисний механізм, в якому Его заважає неприйнятним імпульсам досягти свідомості.

Підтримуючий догляд (supporting nursing care) - лікування, приміняющеся для анорексії, коли навчені сестри проводять щоденну лікарняне програму.

Підкріплення (reinforcement) - бажані і небажані стимули, які є результатом поведінки організму.

Позитивна кореляція (positive correlation) - статистичні взаємини, в яких величини двох змінних одночасно або зростають або знижуються.

Позитивні симптоми (positive symptoms) - симптоми шизофренії, що здаються ексцесами, тобто дивними доповненнями до нормальних думкам, емоціям і поведінці.

Позитронна емісійна томографія (PET-сканування) (positron emission tomography) - виконана на комп'ютері динамічна картина, що показує інтенсивність обміну речовин у мозку.

Пізнання (cognition) - здатність думати, згадувати і передбачити.

Поліграф (polygraph) - апарат, за допомогою якого визначається ступінь правдивості людини, що відповідає на тест, вимірюється фізіологічна реакція і серцебиття. Також називається детектором брехні.

Перешкоди (confounds) - в експерименті це змінні, що відрізняються від незалежної змінної, які також можуть вплинути на залежну змінну.

Післяпологова депресія (postpartum depression) - епізод депресії, що починається для деяких нових матерів протягом чотирьох тижнів після народження дитини.

Постійний терапевтичний центр (residential treatment center) - місце, де люди, раніше залежні від наркотиків, живуть, працюють і спілкуються в обстановці, позбавленої наркотиків. Також цей центр називається терапевтичною групою.

Посттравматичний стресовий розлад (posttraumatic stress disorder) - тривожний розлад, при якому страх і супутні симптоми зберігаються тривалий час після травматичної події.

Право на лікування (right to treatment) - офіційне право пацієнтів, особливо потрапили в лікарню проти своєї волі, отримати адекватне лікування.

Право на відмову від лікування (right to refuse treatment) - законне право пацієнтів відмовитися від деяких форм лікування.

Передчасна еякуляція (premature ejaculation) - дисфункція, при якій чоловік досягає оргазму і еякулює до або незабаром після проникнення пеніса в вагіну або раніше, ніж цього бажає.

Преморбідний період (premorbid) - період, що передує настанню розлади.

Переслідування по суду лікарської помилки (malpractice lawsuit) - офіційне переслідування терапевта в суді і звинувачення його в неправильному проведенні лікування.

Пересичення мастурбацією (masturbation satiation) - терапія, при якій клієнт мастурбує протягом дуже тривалого періоду часу, представляючи детально об'єкт своєї парафілії. Як очікується, ця процедура повинна викликати почуття нудьги, асоційоване з предметом.

Предлобної частки (prefrontal lobes) - області мозку, які відіграють ключову роль в короткостроковій пам'яті серед інших функцій.

Примусове лікування в цивільному порядку (civil commitment) - легальний процес, коли деяких людей змушують проходити психіатричне лікування.

Примусове лікування в кримінальному порядку (criminal commitment) - легальний процес, коли злочинці, обвинувачені у вчиненні злочину, визнаються психічно нестабільними і відправляються в психіатричну лікарню на лікування.

Принцип реальності (reality principle) - усвідомлення того, що ми не можемо завжди виражати або задовольняти імпульси нашого Ід.

Принцип задоволення (pleasure principle) - прагнення до отримання насолоди, яке характеризує функціонування Ід.

Піднесений настрій (high) - приємне відчуття релаксації і ейфорії, наступне після прийому деяких наркотиків.

Притулок (asylum) - установа, що в XVI столітті призначалося для надання допомоги людям з психічними порушеннями. Велика частина подібних закладів практично перетворилася на справжні в'язниці.

Пробанд (proband) - людина, з якого починається генетичне дослідження.

Програма жетонної (символічної) економіки (token economy program) - програма поведінки, в якій бажану поведінку людини систематично підкріплюється протягом дня символічними призами, які можна обміняти на товари або привілеї.

Програма підтримки метадону (methadone maintenance program) - програма лікування залежності від героїну, коли людям офіційно прописують дози метадону - опиата, зробленого в умовах лабораторії, як заміну героїну.

Програма допомоги службовцям (employee assistance program) - програма по зміцненню психічного здоров'я, яку деякі фірми пропонують своїм службовцям.

Програма з попередження суїциду (suicide prevention program) - програма, в якій робиться спроба виявити людей, які можуть спробувати покінчити з собою, і цим людям пропонують кризове втручання.

Програма з управління лікуванням (managed-care program) - програма страхування, в якій страхова компанія визначає групу терапевтів, витрати і тривалість лікування.

Програма з управління стресом (stress management program) - підхід до лікування генералізованого та інших тривожних розладів, навчальний людей технікам зниження та контролювання стресу.

Прогресивний параліч (general paresis) - необоротне розлад, в число симптомів якого входять і психічні симптоми, наприклад, марення величі. Причиною прогресивного паралічу є сифіліс.

Продромальна фаза (prodromal phase) - період, під час якого симптоми шизофренії ще непомітні, проте людина гірше функціонує, ніж раніше.

Проективний тест (projective test) - тест, при якому випробовуваний повинен інтерпретувати нечіткі стомлений матеріали або реагувати на них.

Проекція (projection) - захисний механізм Его, коли свої небажані імпульси або характеристики людина приписує іншим.

Довільний висновок (arbitrary inference) - помилка в логіці, при якій людина робить негативний умовивід на основі недостатньої або навіть протилежної інформації.

Проміжний мозок (diencephalon) - частина переднього мозку, що складається з епіталамуса, заднього таламуса, метаталамус і гіпоталамуса, яка серед інших функцій відіграє ключову роль у трансформації пам'яті з короткостроковою в довгострокову.

Протитривожні ліки (antianxiety drugs) - психотропні ліки, які допомагають зняти напругу і тривогу. Інші назви: малі транквілізатори (minor tranquilizers) і анксіолітики (anxiolytics).

Профілактика (prevention) - ключова особливість програм психічного здоров'я спільноти, яка полягає в попередженні психічних розладів або зниженні їх числа.

Процедурна пам'ять (procedural memory) - пам'ять про придбаних навичках, коли людина виконує операції автоматично.

Психічна некомпетентність (mental incompetence) - стан психічної нестабільності, що не дозволяє обвинуваченим зрозуміти звинувачення і процедури, і нездатність адекватно підготувати захист зі своїми адвокатами.

Психічна відсталість (mental retardation) - розлад, при якому загальний інтелектуальний функціонування і адаптивне поведінка людей нижче середнього.

Психічно хворі люди, які зловживають наркотиками (mentally ill chemical abusers) - люди, які страждають від шизофренії (або іншого сильного психологічного розладу) і розлади, обумовленого наркотиками.

Психоаналіз (psychoanalysis) - теорія чи лікування психічних патологій, згідно з якими причинами цих порушень є підсвідомі психічні процеси.

Психогенна точка зору (psychogenic perspective) - теорія, згідно з якою головні причини патологічного поведінки носять психологічний характер.

Психоделічні наркотики (psychedelic drugs) - речовини, такі як ЛСД, що викликають сильні зміни в сприйнятті. Також називаються галюціногенними наркотиками.

Психодинамічна модель (psychodynamic model) - теоретичне уявлення про те, що все людське функціонування формують динамічні (інтерактивні) психологічні сили; психотерапевти цього напрямку аналізують несвідомі конфлікти людей, для того щоб пояснити їх поведінку.

Психодинамічна терапія (psychodynamic therapy) - система терапії, мета якої допомогти клієнтам згадати травматичні події в минулому і про внутрішні конфлікти, що виникли з них, вирішити ці конфлікти і відновити особистий розвиток.

Психологічна аутопсія (psychological autopsy) - процедура, що використовується для аналізу інформації про померлу людину, наприклад, щоб визначити, чи була смерть людини самогубством.

Психоз (psychosis) - стан, коли людина втрачає контакт з реальністю в основних сферах.

Психомоторні симптоми (psychomotor symptoms) - порушення руху, які проявляються при деяких розладах, таких як шизофренія.

Психонейроіммунологія (psychoneuroimmunology) - наука, яка займається дослідженням зв'язків між психосоціальним стресом, імунною системою і здоров'ям.

Психопатія (див. Антисоціальна розлад особистості).

Психопатологія (psychopathology) - патологічний патерн функціонування, який можна описати як патерн відхилення, дистресу, дисфункції і чи небезпеки.

Психосексуальні стадії (psychosexual stages) - стадії розвитку, що визначаються Фрейдом, при яких Ід, Его і Суперего взаємодіють.

Психосоматичні хвороби (psychosomatic illnesses) - хвороби, що виникають в результаті взаємодії як фізичних, так і психологічних причин. ДСМ-IV характеризує ці хвороби як фізичні фактори, що впливають на медичний стан. Їх ще називають психофізіологічними хворобами.

Психотерапія (psychotherapy) - система лікування, при якій клієнт (пацієнт) і терапевт використовують слова і дії для того, щоб клієнт міг подолати психологічні проблеми.

Психотропні препарати (psychotropic medications) -ліки, які впливають насамперед на головний мозок і знімають багато симптомів психічної дисфункції.

Психофармакологія (psychopharmacologist) - психіатр, в основному займається виписуванням ліків. Також його називають фармакотерапевт.

Психофізіологічні розлади (psychophysiological disorders) - хвороби, що є результатом взаємодії як психосоціальних, так і фізичних

факторів. Також називаються психосоматичними розладами (psychosomatic disorders).

Психофізіологічний тест (psychophysiological test) - тест, за допомогою якого вимірюють фізіологічні реакції (такі як серцебиття і напруження м'язів) в якості можливих показників психологічних проблем.

Психохірургія (psychosurgery) - хірургічні операції на головному мозку при психічних розладах.

Р

Розлади контролю імпульсів (impulse-control disorders) - розлади, при яких люди постійно не можуть чинити опір імпульсам, драйву або спокусі виконати дію, що заподіює шкоду їм самим або іншим людям.

Розлад гендерної ідентичності (gender identity disorder) - розлад, при якому людина постійно відчуває дискомфорт, пов'язаний з його або її підлогою і відчуває сильне бажання змінити стать. Це явище називається також транссексуалізмом.

Розлад гіперактивності та дефіциту уваги (attention-deficit hyperactivity disorder ADHD)) - розлад, при якому люди нездатні зосередити свою увагу або поведуться сверхактивно і імпульсивно, або і те й інше.

Розлад жіночого сексуального збудження (female sexual arousal disorder) - жіноча дисфункція, що характеризується постійною нездатністю досягти і підтримати адекватну мастило або набухання геніталій під час сексуальної активності.

Розлад особистості (personality disorder) - дуже ригідний зразок внутрішніх переживань і зовнішньої поведінки, що відрізняється від очікувань в культурі і призводить до дисфункцій.

Розлад множинної особистості (multiple personality disorder) (див. Дисоціативне розлад особистості).

Розлад настрою (mood disorder) - розлад, що впливає на емоційний стан людини, у тому числі на монополярне депресивний розлад і біполярні розлади.

Розлад навчання (learning disorder) - розлад розвитку, що характеризується ослабленням когнітивних навичок, наприклад, таких як читання, математики або мовних навичок.

Розлад поведінки (conduct disorder) - психічний розлад дитячого віку, коли дитина навмисно порушує базові права інших людей, проявляє агресію і часом руйнує власність інших, бреше або тікає з дому.

Розлад зниженого сексуального бажання (hypoactive sexual disorder) - розлад, що характеризується відсутністю інтересу до сексу.

Розлад режиму сну-неспання (circadian rhythm sleep disorder) (див. Порушення добового ритму).

Розлад, пов'язаний з больовими відчуттями під час занять сексом (sexual pain disorder) - дисфункція, коли людина відчуває біль під час збудження або злягання. Дивись також діаспорян і вагинизм.

Розлад, пов'язаний з ліками (substance-related disorder) - патерн непристосованого поведінки, побудований на використанні, зловживанні або залежно від певних ліків.

Розлад, пов'язаний з нічними кошмарами (nightmare disorder) - порушення сну, при якому людина хронічно бачить лякають і викликають стрес сновидіння.

Розлад, пов'язаний із застосуванням декількох ліків (polysubstance-related disorder) - тривалий патерн поганий пристосованості, пов'язаний зі зловживанням або залежністю від поєднання кількох ліків.

Розлад, пов'язаний з сексуальним огидою (sexual aversion disorder) - розлад, що характеризується огидою і ухиленням від сексуальної взаємодії.

Розлад, пов'язаний з тривогою розлуки (separation anxiety disorder) - дитяче психічний розлад, що характеризується надзвичайною тривожністю, навіть панікою, коли дитина відділяється від будинку або батьків.

Розлад сну, пов'язане з порушенням дихання (breathing-related sleep disorder) - розлад сну, коли сон часто переривається через те, що людина задихається, в результаті людина спить дуже довго або страждає від безсоння через те, що час від часу припиняється доступ кисню в головний мозок.

Розлад формального мислення (formal thought disorder) - порушення у формуванні та організації мислення, частий симптом при шизофренії.

Раціоналізація (rationalization) - захисний механізм Его, коли людина вигадує прийнятні пояснення для небажаної поведінки.

Раціонально-емотивна терапія (rational-emotive therapy) - розроблена Альбертом Еллісом когнітивна терапія, яка допомагає людям визначити і змінити ірраціональні переконання і хід думок, які сприяють розвитку психологічних труднощів.

Реактивна депресія (reactive depression) - депресія, явно спровокована подіями в житті. Також її ще називають екзогенної депресією.

Реактивний освіта - захисний механізм Его, що полягає в тому, що людина протистоїть своїм неприйнятним бажанням, обираючи такий життєвий стиль, який прямо протилежний його небажаним імпульсам.

Реактивність (reactivity) - ступінь, в якій сама присутність спостерігача впливає на поведінку людини.

Регресія (regression) - захисний механізм Его, при якому людина повертається до більш примітивного способу взаємодії зі світом.

Релаксаційні тренування (relaxation training) - терапія, навчальна людей розслаблятися за власним бажанням.

Ретикулярна формація (reticular formation) - центр збудження в мозку, що допомагає людям перебувати у свідомості, відчувати тривогу і бути уважними.

Ретроградна амнезія (retrograde amnesia) - недолік пам'яті про події, що сталися до події, що спровокував амнезію.

Ретроспективний аналіз (retrospective analysis) - психологічна аутопсія, при якій клініцисти і дослідники збирають повну інформацію про особистості самогубця на підставі фактів його життя.

Рецептор (receptor) - ділянка нейрона, що приймає нейротрансмітер.

Рисперидон (risperidone) - часто прописують атипичний антипсихотичний ліки.

Рольова гра (role play) - техніка терапії, при якій клієнтів навчають грати ролі, призначені їм терапевтом.

Роль спостерігача (spectator role) - стан свідомості, що випробовується деякими людьми під час сексу, коли вони зосереджуються на своєму сексуальній поведінці до такої міри, що займаються сексом без задоволення і не відчують оргазму.

_C_

Самоактуалізація (self-actualization) - гуманістичний процес, в якому люди реалізують свій потенціал добра і зростання.

Самогіпноз (self-hypnosis) - процес введення в транс самого себе - наприклад, з метою забування про неприємні події.

Самомоніторинг (self-monitoring) - техніка спостерігає поведінки, коли клієнти спостерігають за самими собою.

Самоефективності (self-efficacy) - ідея, що людина може оволодіти необхідними поведінковими реакціями і демонструвати їх всякий раз, коли це потрібно.

Світлотерапія (light therapy) - лікування сезонного (афективного) розладу настрою, коли пацієнтів протягом декількох годин піддають дії додаткового світла. Цей метод називається також фототерапією.

Седативно-снودійні засоби (sedative-hypnotic drugs) - препарати, які в невеликих дозах діють заспокійливо, а у великих дозах допомагають людям заснути.

Сезонне (афективний) розлад настрою (seasonal affective disorder (SAD)) - розлад настрою, при якому підвищена секреція мелатоніну взимку сприяє тому, що рухи людини сповільнюються, він стає менш енергійним, потребує більш тривалому відпочинку, і ця повільність дій приймає щозими форму депресії.

Сексуальна дисфункція (sexual disfunction) - розлад, при якому людина не здатна функціонувати нормально в деяких областях циклу сексуального реагування людини.

Сексуальний мазохізм (sexual masochism) - парафілія, що характеризується повторюваними і інтенсивними сексуальними імпульсами, фантазіями або поведінкою, коли людину принижують, б'ють, зв'язують або якимось інакше змушують страждати.

Сексуальний садизм (sexual sadism) - парафілія, що характеризується повторюваними і інтенсивними сексуальними імпульсами, фантазіями або поведінкою, що включає заподіяння страждання іншим.

Селективні інгібітори пресинаптичного (зворотного) захоплення серотоніну (selective serotonin reuptake inhibitors, SSRIs) - група антидепресантів другого покоління, які підвищують активність серотоніну, не впливаючи на інші нейротрансмітери.

Селф-психологія (self-theory) - психодинамічна теорія, яка робить акцент на ролі «я» - сукупної особистості людини.

Сімейна терапія (family therapy) - терапевтичний метод, в якому терапевт зустрічається з усіма членами сім'ї і допомагає їм змінитися допомогою терапевтичних прийомів.

Семінари по зниженню стресу (stress-reduction seminars) - семінари або групові сесії, що пропонуються в деяких фірмах, коли професіонали з психічного здоров'я вчать своїх працівників справлятися зі стресом, вирішувати проблеми і знімати стрес. Також відомі як семінари з вирішення проблем.

Сім'я з тісними зв'язками (enmeshed family pattern) - сім'я, члени якої надто залучені в справи один одного і надто піклуються про їх благополуччя.

Сенільні бляшки (senile plaques) - відкладення бета-амілоїдного протеїну округлої форми в проміжку між деякими клітинами мозку і в деяких кровоносних судинах у міру того, як люди старіють.

Серотонін (serotonin) - медіатор, аномальна активність якого пов'язана з депресією, obsесивно-компульсивним розладом і розладами апетиту.

Сильна розумова відсталість (severe retardation) - рівень психічної відсталості (коефіцієнт розумового розвитку IQ між 20 і 34), коли людям потрібне ретельне спостереження і вони можуть виконувати базову роботу в структурованій і захищеною обстановці.

Символічна втрата (symbolic loss) - згідно теорії Фрейда, втрата високо цінного об'єкта (наприклад, втрата роботи), яка неусвідомлено інтерпретується як втрата коханої людини. Інша назва - уявна втрата (imagined loss).

Симпатична нервова система (sympathetic nervous system) - нервові волокна вегетативної нервової системи, що прискорюють серцебиття і викликають інші зміни, пережиті як страх або тривога.

Симптом (symptom) - фізичний чи психологічний ознака розладу.

Симптоми Паркінсона (Parkinsonian symptoms) - симптоми, схожі з тими, які були виявлені при хворобі Паркінсона. Пацієнти з шизофренією, які беруть традиційні антипсихотичні засоби, можуть проявляти один або більше з цих симптомів.

Симулятивне (штучне) розлад (factitious disorder) - захворювання, яке не має жодної видимої фізіологічної причини, при якому вважається, що пацієнт навмисно викликає або симулює свої симптоми, бажаючи грати роль хворого.

Симуляція (malingering) - навмисна симуляція для досягнення зовнішніх цілей, таких як фінансова компенсація або відстрочка від армії.

Синапс (synapse) - мікроскопічне простір між нервовим закінченням одного нейрона і дендритом іншого.

Синдром (syndrome) - поєднання симптомів, які зазвичай виявляються разом.

Синдром апное уві сні (sleep apnea) - розлад, при якому під час сну людина часто перестає дихати на 30 секунд і більше.

Синдром Брике (Briquet's syndrome) (див. Соматизований розлад).

Синдром Дауна (Down syndrome) - форма психічної відсталості, взаємопов'язана з патологією у двадцять першій хромосомі.

Синдром Корсакова (Korsakoff's syndrome) - амнестическая розлад, що характеризується крайньою спутанністю, ослабленням пам'яті і іншими неврологічними симптомами, викликаними тривалим алкоголізмом, що супроводжує поганий дієтою та дефіцитом вітаміну В1 (тіаміну).

Синдром Мюнхгаузена (Munchausen syndrome) - крайня і тривала форма симулятивного (штучного) захворювання, при якій людина викликає у себе симптоми, домагається госпіталізації і піддається лікуванню.

Синдром нестачі винагороди (syndrome reward-deficiency) - стан, який виникає у деяких людей, коли після звичайних подій у житті винагороджується центр мозку повільно активується.

Синдром відміни (withdrawal) - стан, що характеризується неприємними і часом небезпечними реакціями - воно виникає, коли люди, що використовують ліки регулярно, перестають його застосовувати або знижують дозування.

Синергічний ефект (synergistic effect) - у фармакології це посилення ефектів, що виникають, коли на тіло одночасно діє більше одного ліки.

Синестезія (synesthesia) - зміна сенсорного сприйняття, викликане ЛСД та іншими галюціногенними наркотиками. Наприклад, людині може здатися, що він бачить гучний звук або чує якийсь колір.

Система захисту (protection and advocacy system) - система, коли адвокати, які працюють для пацієнтів, можуть досліджувати і захищати права пацієнтів під час лікування.

Система класифікації (classification system) - список розладів разом з описами симптомів і вказівок для правильної постановки діагнозів.

Система спостереження за клієнтами (peer review system) - система, при якій клініцисти, які отримують зарплату через страхову компанію, можуть періодично відзначати прогрес своїх пацієнтів і рекомендувати продовження чи закінчення дії страховки.

Система збільшення комунікації (augmentative communication system) - метод навчання комунікаційним навичкам людей з аутизмом, психічним уповільненням або церебральним паралічем, коли їм показують картинки, символи, букви або слова на дошці для комунікації або комп'ютері.

Систематична десенсітизація (systematic desensitization) - бихевиористська техніка, що використовує тренінг релаксації і складання ієрархії страхів для того, щоб допомогти людям з фобіями спокійно реагувати на що лякають їх предмети або ситуації.

Ситуаційна тривожність (situation anxiety) - різні рівні тривоги, що виникають у людини в різних ситуаціях. Також називається середовищна тривожність.

Слабка психічна відсталість (mild retardation) - рівень психічної відсталості (коефіцієнт розумового розвитку IQ від 50 до 70), коли люди можуть отримувати користь від освіти та забезпечувати самих себе в зрілому віці.

Слабо виражені особистості (subpersonalities) - різні особистості, що виявляються у людей, які страждають від розладів множинної особистості. Також відомі як альтернативні особистості.

Слухові галюцинації (auditory hallucination) - галюцинація, коли людина чує уявні звуки і голоси.

Сновидіння (dream) - серія думок і образів, які виникають під час сну і інтерпретуються теоретиками психодинамічного напрямку як підказки, що дають ключ до несвідомого.

Снохождение (лунатизм) (sleepwalking disorder) - парасомнії, при якій люди періодично залишають постіль і бродять, не усвідомлюючи своїх дій, про які вони вранці нічого не пам'ятають. Найчастіше зустрічається у дітей.

Соматизований розлад (somatization disorder) - соматоформні розлади, що характеризується безліччю повторюваних фізичних нездужань, що не мають органічної основи. Також називається синдромом або розладом Бріке.

Соматогенна точка зору (somatogenic perspective) - погляди, згідно з якими патологія психічної функції має фізичні причини.

Соматоформні розлади (somatoform disorder) - фізична хвороба або нездужання, які пояснюються, в основному, психологічними причинами і при яких пацієнт свідомо не бажає хворіти і не організує свої симптоми.

Спільник (confederate) - помічник експериментатора, який допомагає створити особливе враження в ході експерименту, розігруючи з себе іншу людину.

Відповідність (concordance) - статистичні дані про частоту, з якою члени сім'ї (часто обидва близнюки в парі) володіють однаковими характеристиками.

Супутній патологічний процес (comorbidity) - виникнення двох або більше розладів у одного і того ж людини.

Судинне слабоумство (vascular dementia) - слабоумство, обумовлене цереброваскулярним нещасним випадком або ударом, що обмежує приплив крові до деяких областей мозку. Також називається Мультиінфарктна недоумством.

Соціальна терапія (Social therapy) - метод в терапії, коли при лікуванні шизофренії основна увага терапевта приділяється практичним порадам і пристосованості в житті. Терапія також приділяє основну

увагу вирішенню проблем, прийняттю рішень, розвитку соціальних навичок і менеджменту лікарських засобів. Також відома як особистісна терапія.

Соціокультурна модель (sociocultural model) - теоретична точка зору, що підкреслює вплив суспільства, культури, соціальних і сімейних груп на поведінку окремої людини.

Соціологія (sociology) - дослідження людських взаємин і соціальних груп.

Соціопатія (sociopathy) (див. Антисоціальна розлад особистості).

Соціофобія (social phobia) - сильний і стійкий страх перед соціальними ситуаціями або виступами, в яких може наступити замішання.

Специфічна фобія (specific phobia) - сильний і стійкий страх перед конкретним предметом або ситуацією (виключаючи агорафобія і соціофобію).

Стандартизація (standardization) - процес, при якому тестується велика група людей і їх виконання завдання згодом служить загальним стандартом або нормою, з якою порівнюються результати окремої людини.

Статистична значимість (statistical significance) - визначення ймовірності того, що дані дослідження отримані випадково, а не в результаті експериментальних маніпуляцій.

Статистичний аналіз (statistical analysis) - застосування принципів можливості до даних досліджень для того, щоб дізнатися, наскільки ймовірно, що дані отримані випадково.

Стимулюючу ліки (stimulant drug) - речовина, що підсилює активність центральної нервової системи.

Страх (fear) - фізіологічний і емоційний відповідь центральної нервової системи на серйозну загрозу благополуччю людини.

Стресовий відповідь (stress reaction) - індивідуальні реакції людини на стрес.

Стрессор (stressor) - подія, яка викликає відчуття загрози, зіштовхуючи людини з необхідністю або ймовірністю будь-яких змін.

Структуроване спостереження (structured observation) - метод спостереження за поведінкою, коли за людьми спостерігають в штучній обстановці, наприклад, в офісах клініцистів або в лабораторіях.

Сублимація (sublimation) - у психоаналітичній теорії це зміна напрямку імпульсів Ід в соціально прийнятну діяльність, що приносить людині задоволення. Сублимація також є захисним механізмом Его.

Судова медицина (forensic science) - дослідження законодавчих тим, що відносяться до медицини чи психології.

Суїцид (suicide) - смерть, викликана самою людиною, коли людина діє навмисно, свідомо і прямо.

Суїцид на ґрунті аномії (anomic suicide) - самогубство, яке здійснюють люди, чиє соціальне оточення не надає їм стабільності і не формує в них почуття приналежності.

Суперего (superego) - відповідно до Фрейдом, це психологічна сила, що включає свідомість, цінності та ідеали людини.

Т

Такрин (tacrine) - ліки, що використовується для лікування хвороби Альцгеймера, що допомагає запобігти розщеплення ацетилхоліну.

Танатос (thanatos) - у відповідності з теорією Фрейда це основний інстинкт смерті, що відрізняється від інстинкту життя.

Тарантізм (tarantism) - психічне порушення, поширене в Європі між 900 і 1800 рр. н. е., при якому люди раптово починали стрибати, танцювати колами і битися в конвульсіях. Це психічне порушення відомо також як танець св. Вітта.

Тардівная дискінезія (tardive dyskinesia) - стан, що характеризується екстрапірамідними ефектами, що з'являються у деяких пацієнтів після того, як вони брали традиційні антипсихотичні ліки протягом тривалого часу.

Теорія об'єктних відносин (object relations theory) - психодинамічна теорія, яка стверджує, що прагнення до взаємин є головною мотивуючою силою в людській поведінці.

Теорія сімейних систем (family systems theory) - теорія, яка розглядає сім'ю як систему взаємодіючих частин і вважає, що члени сім'ї взаємодіють в стійкій манері і керуються негласними правилами.

Теорія свідомості (theory of mind) - уявлення про те, що поведінка людей ґрунтується на їх власних уявленнях, наміри і психічному стані, а не на інформації.

Терапія (therapy) - систематичні дії, спрямовані на те, щоб допомогти людям подолати їх психологічні проблеми. Учасниками цього процесу є пацієнт і досвідчений терапевт, при цьому необхідно, щоб у них був не один сеанс лікування, а серія зустрічей.

Терапія навколишнього середовища (milieu therapy) - гуманістичний підхід до лікування в лікарні, заснований на уявленні про те, що установи можуть допомогти пацієнтам одужати, створивши клімат, який сприяє самоповазі, індивідуальній відповідальності і осмисленої діяльності.

Терапія огидою (aversion therapy) - лікування, засноване на принципах класичного обумовлення, в якому людям постійно завдають ударів струмом або повідомляють інші неприємні стимули в той момент, коли вони проявляють небажану поведінку - наприклад, вживають наркотики.

Тест (test) - спосіб збору інформації про деякі аспекти психічного стану людини, за якими можна зробити більш докладні висновки про цю людину.

Тест американського інституту права (American Law Institute test) - офіційний тест на божевілля, який підтверджує, що людина при вчиненні злочину перебував у стані божевілля, якщо через психічного розладу він не міг відрізнити хороше від поганого або не міг чинити опір неконтрольованого імпульсу до дії.

Тест Дерема (Durham test) - офіційний тест на божевілля, який підтверджує, що людина перебувала в стані божевілля під час вчинення злочину, якщо дія була результатом психічного розладу або дефекту.

Тест М'Негтена (M'Naghten test) - широко застосовується офіційний тест на божевілля, який підтверджує, що люди перебували в стані безумства при вчиненні злочину через психічного розладу, вони не знали характеру дії або не могли відрізнити правильного від невірного.

Тест на інтелект (intelligence test) - тест, призначений для визначення інтелектуальних здібностей людини.

Тест на нездоланий імпульс (irresistible impulse test) - офіційний тест на божевілля, який підтверджує, що людина втратила розум при вчиненні злочину під впливом «нападу пристрасті».

Тест на тематичну апперцепцію (Thematic apperception test) - проєктивний тест, в якому використовуються картини, що показують людей у кілька неясною ситуації.

Тест на чесність (integrity test) - тест, що оцінює чесність випробуваного, що проходив тестування.

Тест Роршарха (test Rorshach) - проєктивний тест, при якому людина реагує на плями фарби, за допомогою яких визначаються його психологічні якості.

Тестостерон (testosterone) - основний чоловічий сексуальний гормон.

Тетрагідроканнабінол (tetrahydrocannabinol) - головний активний інгредієнт, одержуваний з конопель.

Техніка прихованого запобігання відповіді (covert response prevention) - біхевіористська методика, при якій терапевт вчить клієнтів утримуватися або відволікатися від виконання нав'язливих дій, які можуть виникати під час тренінгу адаптивності.

Тирамін (tyramine) - речовина, що накопичується в крові, сильно підвищує тиск. Воно виявляється в багатьох видах їжі і розщеплюється за допомогою моноаміноксидази.

Т-клітина-вбивця (killer T-cell) - лімфоцит, який шукає і руйнує клітини тіла, заражені вірусами.

Т-клітина-помічник (helper T-cell) - лімфоцит, що ідентифікує сторонні агенти, що збільшує число імунних клітин і сприяє виробництву інших імунних клітин.

Толерантність (tolerance) - при регулярному використанні наркотику це потреба мозку і тіла у все більш сильних дозах, щоб отримати колишній ефект наркотику.

Транквілізатор (tranquilizer) - ліки, що послаблює тривогу.

Трансвестистській фетишизм (transvestic fetishism) - парафілія, що включає повторювані і сильні сексуальні імпульси, фантазії або поведінку, наприклад переодягання в одяг протилежної статі. Також це явище відоме як трансвестизм або переодягання.

Тривога (anxiety) - фізіологічний і емоційний відповідь центральної нервової системи на ситуацію невизначеною загрози або небезпеки.

Тривога, пов'язана з виконанням дії (performance anxiety) - страх неадекватного виконання дії і пов'язаного з ним напруги, що переживається під час занять сексом.

Тривожна чутливість (anxiety sensitivity) - тенденція деяких людей концентруватися на своїх тілесних відчуттях, переоцінювати їх значимість і інтерпретувати як небезпечні.

Тривожний розлад (anxiety disorder) - захворювання, в якому тривога є провідним симптомом.

Тренінг адаптивності (повіль) (habituation training) - терапевтична техніка, в якій терапевт намагається знову і знову викликати у клієнта нав'язливі думки, припускаючи, що в результаті такі думки втратять своє загрозливе значення і це стане причиною зниження тривоги.

Тренінг навичок самоконтролю (behavioral self-control training) - когнітивно-біхевіористський підхід до лікування зловживання алкоголем і залежностей від психоактивних речовин, що полягає в навчанні людей навичкам контролю за своєю поведінкою і стратегіям, що допомагає їм впоратися з ситуацією і уникнути надмірного вживання спиртного.

Тренінг запобігання рецидивам (relapse-prevention training) - метод лікування зловживання алкоголем, схожий з тренінгом навичок самоконтролю, при якому люди планують заздалегідь ризиковані ситуації і реакції на них.

Тренінг звикання (habituation training) - терапевтична техніка, при якій терапевт намагається викликати obsесивні думки клієнта знову і знову і чекає, що ці думки зрештою втратять свій сенс і завдаватимуть менше тривоги.

Тренінг соціальних навичок (social skills training) - метод терапії, що допомагає людям навчитися новим соціальним навичкам або вдосконалити вже наявні навички і наполегливість у процесі рольової гри і відтворення бажаного поведіння.

Тренінг впевненої поведінки (assertiveness training) - когнітивно-бихевиористський підхід для посилення соціально бажаної асертивності (впевненості) в поведінці людини.

Трепанация (trephination) - стародавня операція, при якій використовувалася кам'яний інструмент для того, щоб виконати в черепі круглий отвір - можливо, з метою вилікувати патологію поведінки.

Трисомія (trisomy) - хромосомна патологія, в якій людина має три хромосоми одного виду замість звичайних двох.

Трихотілломанія (trichotyllomania) - розлад контролю імпульсів (або компульсія), коли люди постійно тягнуть або навіть висмикують своє волосся, вії або брови.

Трициклічний антидепресант (tricyclic drug) - препарат, який регулює настрій, який має три кільця у своїй молекулярній структурі, наприклад іміпрамін.

У

Умовне реагування (conditioned response) - реагування, перш асоціювалося з безумовним стимулом, спочатку викликане обумовленим стимулом.

Умовний стимул (conditioned stimulus (CS)) - спочатку це нейтральний стимул, спочатку асоціюється з ненейтральним стимулом, згодом він може призводити до реакцій, подібним з реакціями, викликаними ненейтральним стимулом.

Установка реакції (response set) - певний спосіб відповідати на питання або твердження тесту, наприклад, завжди вибираючи «правдиві», незалежно від справжніх питань.

Ф

Фаза збудження (excitement phase) - фаза циклу сексуального реагування, що характеризується змінами в області таза, загальним фізичним збудженням, посиленням серцебиття, м'язовою напругою, підвищенням кров'яного тиску і швидкістю дихання.

Фаза бажання (desire phase) - фаза циклу сексуальної реакції, що включає спонукання до заняття сексом, сексуальні фантазії і сексуальний потяг до інших людей.

Фаза оргазму (orgasm phase) - фаза циклу сексуального реагування, під час якої сексуальне задоволення людини досягає піку, а сексуальна напруга вивільняється в міру того, як м'язи в районі тазу ритмічно скорочуються.

Фаза задоволення (resolution phase) - четверта фаза в циклі сексуального реагування, що характеризується релаксацією і ослабленням збудження після оргазму.

Фантазія (fantasy) - захисний механізм Его, коли людина використовує уявні події, щоб задовольнити неприйнятні імпульси.

Фалічна стадія (phallic stage) - у психоаналітичній теорії це період між третім і четвертими роками, коли фокус сексуального задоволення зміщується до геніталій.

Фаллопластика (phalloplasty) - хірургічна процедура, в процесі якої створюється функціональний пеніс.

Фенілкетонурія (phenylketonuria) - метаболічне розлад, обумовлене нездатністю тіла розщеплювати амінокислоту фенілаланін, що приводить до психічної відсталості та інших симптомів.

Фенотіазини (phenothiazines) - група антигістамінових ліків, які стали першою групою ефективних антипсихотичних ліків.

Фетишизм (fetishism) - парафілія, що складається з повторюваних сильних інтенсивних сексуальних імпульсів, фантазій або поведінки, що включає використання неживого предмета, при цьому найчастіше всі інші стимули виключаються.

Фіксація (fixation) - згідно Фрейду, ситуація, при якій Ід, Его і Суперего не отримують належного розвитку і яка призводить до того, що людина затримується на одній з ранніх стадій розвитку.

Фобія (phobia) - стійкий і необґрунтований страх перед окремими предметами, діями чи ситуаціями.

Фобія школи (school phobia) - дитячий патерн, при якому діти бояться ходити в школу і часто залишаються вдома на тривалий період часу. Також називається відмова від навчання в школі.

Формалізоване спостереження (structured observation) - методика спостереження за поведінкою, при якій людей спостерігають в незвичній обстановці, в умовах медичних кабінетів або лабораторій.

Формалізоване (структуроване) інтерв'ю (structured interview) - форма інтерв'ю, при якому клініцист задає підготовлені питання.

Формування умовних рефлексів шляхом послідовного наближення до кінцевої мети (shaping) - навчальна процедура, коли

винагороджується послідовне наближення до бажаного поведінки, поки наразті людина не освоїть його повністю і точно.

Фроттеризм (frotteurism) - парафілія, що складається з повторюваних і сильних сексуальних імпульсів, фантазій або поведінки, що включає дотик і тертя об людини, не відчуває тих же імпульсів.

Х

Хвороба Альцгеймера (Alzheimer's disease) - найпоширеніша форма старечого слабоумства, зазвичай розвивається після 65 років.

Хвороба Крейтцфельда-Жакоба (Creutzfeldt-Jacob disease) - форма деменції, зумовлена вірусом з низькою активністю, який може існувати в людському організмі протягом декількох років, перш ніж хвороба проявиться.

Хвороба Паркінсона (Parkinson's disease) - повільно прогресуюча неврологічна хвороба, що характеризується тремором і ригідністю, можливим розвитком недоумства.

Хвороба Піка (Pick's disease) - неврологічна хвороба, що вражає лобові і скроневі частки головного мозку, що призводить до недоумства.

Хвороба Тай-Сакса (Tay-Sachs disease) - спадкове захворювання, що викликає прогресивну втрату інтелекту, зору, моторних функцій і приводить до смерті.

Хвороба Хантінгтона (Huntington's disease) - приводить до божевілля спадкове захворювання, при якому в людини виникають емоційні проблеми, серйозні порушення когнітивних і моторних функцій.

Хвостаті ядра (caudate nuclei) - структури в базальних гангліях мозку, які допомагають переводити сенсорну інформацію в думки і дії.

Хірургічна операція зі зміни статі (sex-change surgery) - хірургічна процедура, яка зраджує статеві органи людини, її риси і сексуальну ідентичність.

Хромосоми (chromosomes) - парні структури, що знаходяться в клітці і містять гени.

Хронічний головний біль (chronic headaches) - часті сильні болі в голові і шиї, не обумовлені жодним іншим медичним розладом.

Хронічне соматоформні больове розлад (pain disorder associated with psychological factors) - соматоформні розлад, що характеризується болем, центральну роль у виникненні, силі або тривалості якій грають психологічні чинники.

Ц

Центр задоволення (reward center) - багатий допаміном тракт в мозку, яка формує при його активації почуття задоволення.

Центральна нервова система (ЦНС) (central nervous system) - головний і спинний мозок.

Цикл сексуального реагування (sexual response cycle) - загальна послідовність поведінки і почуттів, що виникає під час сексуальної активності, що складається з бажання, збудження, оргазму і дозволу.

Циклотимія (cyclothymic disorder) - розлад, що характеризується хронічною нестабільністю настрою з численними періодами легкої депресії і легкої піднесеності.

Цикли негативної зворотного зв'язку (negative feedback loops) - фізіологічний процес, при якому мозок отримує інформацію про зовнішні події від навколишнього середовища, переробляє цю інформацію і потім призводить органи тіла в дію. Механізми в органах надають негативну зворотний зв'язок, повідомляючи мозку, що його стимуляції достатньо і тепер потрібно припинити.

Цироз (cirrosis) - необоротний стан, часто обумовлюється надмірним споживанням спиртного, коли печінка покривається рубцями і її анатомія і функціонування змінюються.

Ш

Швидкий сон (rapid eye movement (REM) sleep) - період циклу сну, коли очі швидко рухаються взад і вперед, вказуючи на те, що людина спить.

Шизоафективне розлад (schizoaffective disorder) - розлад, в якому проявляються як симптоми шизофренії, так і симптоми розладу настрою.

Шизоїдний розлад особистості (schizoid personality disorder) - розлад особистості, при якому людина постійно уникає соціальних взаємин і проявляє мало емоційної експресії.

Шизотипічний розлад особистості (schizotypal personality disorder) - розлад особистості, при якому людина проявляє патерн міжособистісних проблем, що характеризується крайнім дискомфортом в близьких взаєминах, дивними формами мислення і сприйняття і ексцентричною поведінкою.

Шизофренія (schizophrenia) - психотичний розлад, при якому особисте, соціальне і професійне функціонування людини погіршується, так як його сприйняття і розумові процеси спотворюються, він відчуває незвичайні емоції і в нього спостерігаються моторні патології.

Шизофренія I типу (Type I schizophrenia) - тип шизофренії, що характеризується головним чином позитивними симптомами, такими як марення, галюцинації і деякі розладами формального мислення.

Шизофренія II типу (Type II schizophrenia) - тип шизофренії, коли людина переживає в основному негативні симптоми, наприклад, коли у нього слабшають емоції, збіднюється мова і спостерігається зниження вольової регуляції поведінки.

Шизофреногенна мати (schizophrenigenic mother) - тип матері, імовірно холодний, домінуючий і незацікавлений в потребах інших. Раніше вважалося, що мати такого типу призводить до розвитку шизофренії у дитини.

Шизофреноформне розлад (schizophreniform disorder) - розлад, при якому присутні всі основні риси шизофренії, але воно триває всього від одного до 6 місяців.

Ядерно-магнітна томографія Я (magnetic resonance imaging) - використання магнітних якостей деяких речовин для створення детальної картини структури мозку.

Ятрогенне розлад (iatrogenic disorder) - розлад, ненавмисно викликане лікарем.

Зміст

<i>Вступ</i>	
1. Програма навчальної дисципліни	
1.1. Анотації лекційного курсу	
1.2. Зміст практичних занять.....	
2. Самостійна робота студентів	
2.1. Загальні відомості	
2.2. Практичні завдання для самостійного опрацювання.....	
3. Питання для самоконтролю	
4. Оцінювання знань студентів	
4.1. Технології навчання.....	
4.2. Методи контролю	
4.3. Оцінювання результатів навчання студента у семестрі	
<i>Література</i>	
<i>Додаток А</i>	